

Regelingen devices

Kunnen alle leerlingen in het funderend onderwijs over een device beschikken voor het volgen van onderwijs?

MERLIJN KARSENEN
WENDY DE GEUS

ESTHER STRONKHORST
JANNE DE ROODE

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Karssen, M. Stronkhorst E., de Geus, W. & de Roode, J.

Regelingen devices

Kunnen alle leerlingen in het funderend onderwijs over een device beschikken voor het volgen van onderwijs?

Amstelveen: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 1135, projectnummer 40938)

ISBN 978-94-6321-197-0

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Keizer Karelplein 1, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-214 1400

www.kohnstammstituut.nl

Dataverwerking: Elion.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2024

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	1
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding en inhoudelijke achtergrond onderzoek	4
1.2 Onderzoeksvragen	5
1.3 Leeswijzer	7
2 Opzet en methoden van het onderzoek	8
3 Digitaal onderwijs in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs	11
3.1 Aandeel digitaal onderwijs	11
3.2 Ratio van devices	15
3.3 Hoe voorzien scholen leerlingen van een device?	17
4. Specifieke doelgroepen	22
4.1 Welke doelgroep is niet in staat om zelf zorg te dragen voor een device	22
4.2 Hoe houden de gemeenten zicht op de specifieke doelgroepen?	25
5 Bestaande regelingen van scholen	27
5.1 Bestaande regelingen voor devices van scholen	27
5.2 De financiering en budgetten van de regelingen van scholen	29
5.3 Toereikendheid van regelingen en budgetten	31
6 Bestaande regelingen van gemeenten	32
6.1 Bestaande regelingen voor devices van gemeenten	32
6.2 Het bereik van de gemeentelijke regelingen	38
6.3 De financiering en budgetten van de gemeentelijke regelingen	38
6.4 Toereikendheid van gemeentelijke regelingen en budgetten	40
7. Bestaande regelingen van private partijen	42
7.1 Regelingen van private initiatieven	42
7.2 Het bereik van de van private regelingen	44
7.3 De financiering en budgetten van private regelingen	44
7.4 Toereikendheid van private regelingen en budgetten	45
8 Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep	46
8.1 Bekendheid van de regelingen bij de doelgroep	46
8.2 Mate van gebruik van de regelingen	48
8.3 Tevredenheid stakeholders over dekkendheid regelingen	50
9 Bruikbaarheid en veiligheid devices	52
9.1 Bruikbaarheid en veiligheid van devices	52
9.2 De hele schoolloopbaan een passend device?	54

10. Conclusie	55
10.1 Beantwoording onderzoeksvragen	55
10.2 Overkoepelende analyse en centrale conclusie	59
Bijlage 1 Respons en verantwoording	61
Bijlage 2 Bestaande bronnen	64
Bijlage 3 Korte kernschets private organisaties	66
Bijlage 4 Beantwoorde onderzoeksvragen per respondentengroep	69
Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	72

Managementsamenvatting

Door de toename van digitalisering in het onderwijs en de snelle digitale ontwikkelingen in de samenleving is de toegang tot digitale middelen voor leerlingen cruciaal. Om de mogelijkheden van online leermiddelen en digitale systemen op school te benutten hebben leerlingen toegang tot een device nodig. Onder een device verstaan wij een apparaat dat de leerling toegang verschaft tot al het digitaal lesmateriaal, de digitale leermiddelen, de software en programma's die de leerling nodig heeft voor het volgen van onderwijs. Vaste computers en mobiele telefoons vallen in dit onderzoek niet onder de definitie van een device.

Binnen het primair onderwijs geldt dat de school voor de devices zorg moet dragen. In het vo geldt dat scholen aan ouders mogen vragen een device aan te schaffen, maar ze mogen dat niet verplichten. Vo-scholen kunnen zelf regelingen treffen voor ouders die niet willen of kunnen betalen. Bij gemeenten zijn diverse regelingen waar sommige ouders een beroep op kunnen doen. En daarnaast zijn er private organisaties die ondersteuning bieden bij de aanschaf van een laptop als ouders dat niet zelf of via een andere regeling lukt.

Scholen in het funderend onderwijs maken vanuit hun visie op onderwijs en digitalisering passende keuzes ten aanzien van digitale toepassingen en devices. Wanneer een school het onderwijs zo inricht, dat een device nodig is om onderwijs op die school te kunnen volgen, dan is het noodzakelijk dat leerlingen over een functioneel en veilig device beschikken. Het is aan de school om daar keuzes in te maken en een regeling te treffen. Daarnaast zijn er regelingen van gemeenten en private organisaties die hierop aanvullend zijn.

OCW en SZW willen graag weten of de bestaande regelingen omtrent devices voldoen. Kohnstamm Instituut en Oberon hebben in opdracht van OCW in de periode april-juli 2024 een onderzoek hiernaar gedaan. De hoofdvraag van dit onderzoek is:

Welke regelingen zijn er, zowel publiek als privaat georganiseerd, met als doel dat leerlingen in het funderend onderwijs over een goed en veilig device beschikken voor het volgen van onderwijs?

We hebben gebruik gemaakt van de data en rapporten van de Schoolkostenmonitor (de Geus e.a., 2023), Evaluatie Wet Gratis schoolboeken (Bisschop e.a., 2021), MYRA (Karssen e.a., 2023) en Ouders & Onderwijs (2024). Aanvullend hebben we vragenlijsten uitgezet onder alle gemeenten in Nederland en onder het gespecialiseerd onderwijs, een deskresearch uitgevoerd en interviews gehouden met de belangrijkste betrokken organisaties. Niet op alle deelvragen van het onderzoek hebben we volledig antwoord kunnen geven maar er is een consistent beeld ontstaan.

Een device blijkt noodzakelijk voor het volgen van het onderwijs in de verschillende onderwijstypen. Slechts een kleine deel van de scholen geeft aan dat een device niet noodzakelijk is, dit geldt vaker in het basisonderwijs.

Scholen hebben verschillende aanschafvarianten. Het kan gaan om bruikleen (zonder of tegen kosten, gedeelde devices of persoonlijke), een eigen aanschaf (al dan niet met een geboden alternatief) of een aanschaf via een regeling (al dan niet met een geboden alternatief).

In het basis- en gespecialiseerd onderwijs gebruikt een leerling meestal een device van school (vaak kosteloos), in het voortgezet onderwijs gaat het meestal om een door de ouder zelf aangeschaft device. Indien ouders geen device kunnen betalen wijzen de meeste scholen de ouders op specifieke financieringsmogelijkheden.

Toegang tot publiek onderwijs vraagt in veel gevallen dus om kosten voor een device door ouders. Ouders die moeite hebben met de kosten voor de aanschaf van devices zijn niet alleen ouders met een laag inkomen, maar ook ouders die normaliter kunnen rondkomen, maar geen ruimte hebben voor een dergelijke grote aanschaf.

De regelingen van gemeenten zijn vooral gericht op minima, waardoor niet iedereen in aanmerking komt. Slecht enkele gemeenten hebben een regeling specifiek voor devices en sommige hebben helemaal geen regeling. Indien gemeenten eigen subsidies hebben zijn daar meestal een aantal voorwaarden aan verbonden zoals inkomen, leeftijd, frequentie-eis en een maximaal aantal aanvragen per gezin.

De private organisaties die het meest in beeld zijn als het gaat om laptops zijn Stichting Leergeld en lokale stichtingen Leergeld, het Nationaal fonds Kinderhulp, en het Jeugdeducatiefonds. In Sam& werken de eerste twee ook samen. Bij het bieden van ondersteuning kijken de organisaties eerst of er van gemeentelijke of schoolregelingen gebruik kan worden gemaakt. Het idee is dat de ondersteuning complementair is. Kinderhulp is weer complementair op overige organisaties en fungeert als een vangnet: in principe wordt iedere ouder met financiële problemen geholpen. De regelingen op zichzelf zijn niet dekkend, maar het systeem van regelingen is dat wel. Dit moet wel in het licht gezien worden van groepen die mogelijk onvoldoende de weg kunnen vinden naar deze organisaties, ondanks activiteiten om deze te bereiken.

Het is niet duidelijk geworden welk budget er nu omgaat voor devices in de verschillende regelingen. Voor veel scholen, gemeenten en private organisaties is het lastig om aan te

geven wat het bereik en budget is, omdat veel regelingen niet specifiek bedoeld zijn voor devices.

De bestaande regelingen en geldstromen voorzien in de gewenste situatie dat alle kinderen ook daadwerkelijk over een device kunnen beschikken voor het volgen van onderwijs. Er is echter sprake van een lappendeken aan regelingen en geldstromen. De overheid geeft geld aan gemeenten, die vervolgens geld geven aan individuele ouders en aan private organisaties, zoals stichting Leergeld. De Rijksoverheid geeft daarnaast ook geld aan private organisaties en aan scholen. Daarnaast zijn er particuliere fondsen en bedrijven die doneren aan private organisaties.

Het diverse aanbod aan regelingen leidt bovendien niet altijd tot een geheel passend device. Bijvoorbeeld doordat de tegemoetkoming vanuit de gemeente niet aansluit op de eisen van de scholen of omdat er geen (bijtijdse) vervanging of onderhoud wordt vergoed.

De verantwoordelijkheid voor het voorzien in devices is diffuus, of wordt door partijen verschillend beleefd. Scholen en gemeenten zouden een eerste aanspreekpunt moeten zijn, maar opereren heel verschillend en stemmen hun regelingen niet goed op elkaar af. Veel aanvragen komen dus terecht bij de private organisaties die voor een groot deel met vrijwilligers werken en budget moeten zien te vinden bij particuliere donateurs, fondsen en loterijen om leerlingen te voorzien van een device.

Ook hebben scholen, gemeenten en private organisaties geen goed zicht op de omvang van de groep die niet bereikt wordt. Wel is duidelijk dat de groep ouders die nu zelf devices moeten aanschaffen maar waar sprake is van onvermogen om die te kunnen betalen (o.a. ouders met schulden en werkende armen) en ouders met meerdere kinderen buiten de boot kunnen vallen van gemeentelijke regelingen. Naast eenvoudigweg buiten de voorwaarden vallen zijn er soms ook problemen met de toegankelijkheid van de informatie waardoor er geen gebruik wordt gemaakt van de gemeentelijke regelingen die er zijn. Zij worden nu vaak geholpen door vrijwilligers van private organisaties die hiervoor vele uren inzetten, maar de vraag is of deze iedereen bereiken, want niet iedereen meldt zich. Al met al is er een veelheid aan regelingen waar financieel kwetsbare ouders hun weg in moeten vinden om aan een device te komen zodat hun kinderen onderwijs kunnen volgen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en inhoudelijke achtergrond onderzoek

Door de toename van digitalisering in het onderwijs en de snelle digitale ontwikkelingen in de samenleving is de toegang tot digitale middelen voor leerlingen cruciaal. Om de mogelijkheden van online leermiddelen en digitale systemen op school te benutten hebben leerlingen toegang tot een device nodig. Onder een device verstaan wij een apparaat dat de leerling toegang verschaft tot al het digitaal lesmateriaal, de digitale leermiddelen, de software en programma's die de leerling nodig heeft voor het volgen van onderwijs. Voorbeelden van devices zijn laptops of tablets, met daaronder specifieke merken en modellen zoals Chromebooks, MacBooks en iPads. Vaste computers en mobiele telefoons scharen in dit onderzoek niet onder definitie van een device.

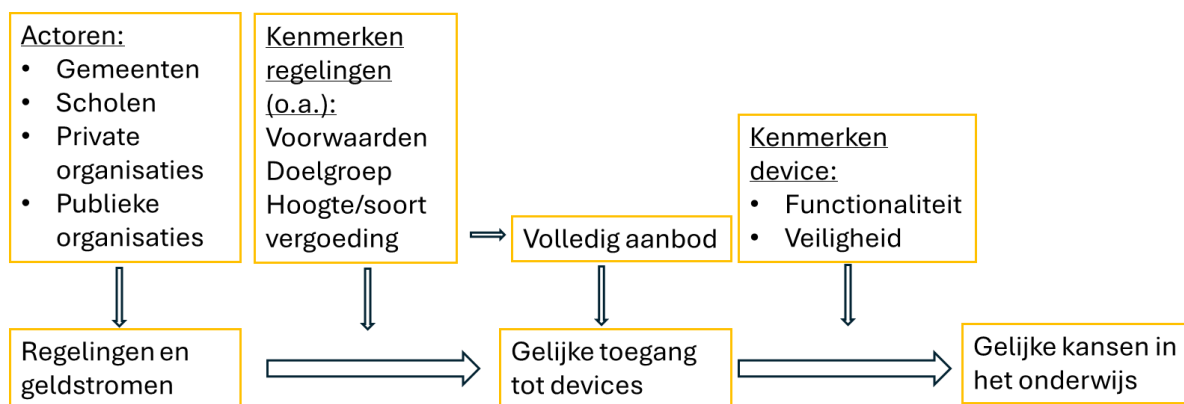
Binnen het primair onderwijs dient de school voor devices te zorgen indien de school schoolboeken vervangt door digitaal lesmateriaal. De school mag hiervoor een vrijwillige bijdrage van de ouders vragen, maar dat gebeurt in het primair onderwijs eigenlijk haast nooit. In het voortgezet onderwijs is bij de invoering van de Wet Gratis Schoolboeken (WGS) besloten dat devices buiten de WGS vallen. Dat betekent dat middelbare scholen niet verplicht zijn om devices gratis aan te bieden. Scholen kunnen ouders vragen om een device aan te schaffen, maar mogen dat niet verplichten. Indien ouders niet kunnen of willen betalen, dient de school te zorgen voor een volwaardig alternatief. Dit kan bijvoorbeeld inhouden dat de school tablets of laptops beschikbaar stelt voor gebruik tijdens de lessen of voor thuisgebruik. De school mag hiervoor een vrijwillige bijdrage van de ouders vragen. Ouders zijn niet verplicht deze bijdrage te betalen als zij dit niet willen of kunnen. De school moet dan voor ander passend lesmateriaal zorgen.

Naast de regelingen die scholen zelf aanbieden, zijn er ook gemeentelijke regelingen en regelingen van private organisaties. Gemeenten hebben specifieke regelingen voor gezinnen met een laag inkomen, waarbij zij financiële ondersteuning kunnen bieden voor onderwijsgerelateerde kosten, waaronder de aanschaf van devices. Ouders kunnen via gemeenten, scholen en private organisaties in contact komen met private organisaties die ondersteuning bieden bij het aanschaffen van devices voor kinderen uit kansarme gezinnen.

Uit onderzoek blijkt dat afhankelijk van waar je opgroeit in Nederland, er meer of minder voorzieningen beschikbaar zijn voor kinderen (Oudejans, e.a., 2023). Of de regelingen leiden tot toegang voor alle leerlingen tot devices en of er sprake is van een volledig aanbod is afhankelijk van de kenmerken van regelingen. Mede omdat deze regelingen sterk per regio en gemeente verschillen, ontbreekt er een landelijk totaaloverzicht en is het onduidelijk of alle leerlingen uiteindelijk over een device beschikken. Om gelijke kansen in het onderwijs te bereiken, is het noodzakelijk dat alle leerlingen over een functioneel en veilig device beschikken om onderwijs te kunnen volgen. Daarom is het zaak om zicht te krijgen of de bestaande regelingen omtrent devices voldoen.

In figuur 1 geven we de probleemstelling weer in een conceptueel model.

Figuur 1. Conceptueel model

1.2 Onderzoeksvragen

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wil inzicht in de aanwezige regelingen, hun kenmerken, de doelgroepen en geldstromen die tot doel hebben dat leerlingen in het funderend onderwijs over een device kunnen beschikken voor het volgen van onderwijs, om te kunnen beoordelen of de middelen doeltreffend worden ingezet. Dit onderzoek richt zich op het verkrijgen van een beeld van deze bestaande regelingen die worden ingezet door gemeenten, scholen en private initiatieven. Dit onderzoek richt zich op leerlingen in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs.

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

Welke regelingen zijn er, zowel publiek als privaat georganiseerd, met als doel dat leerlingen in het funderend onderwijs over een goed en veilig device beschikken voor het volgen van onderwijs?

De hoofdvraag is opgedeeld in verschillende deelvragen op basis van de thema's Digitaal onderwijs, Specifieke groepen, Bestaande regelingen, Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep en Bruikbaarheid en veiligheid devices.

Digitaal onderwijs

- Hoeveel procent van de scholen in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs geeft digitaal onderwijs, waarbij digitale leermiddelen worden benut en waarvoor een device noodzakelijk is? Hoe groot is dit aandeel op het totaal aan onderwijs? Welk leerling-device ratio is daarvoor wenselijk/noodzakelijk?
- Hoeveel procent van de scholen regelt zelf devices voor leerlingen, zodat ze in staat zijn om digitaal onderwijs te volgen? Doen ze dat voor alle leerlingen en zo nee, wat is de doelgroepafbakening? Hoe regelen de andere scholen dit? Welk (volwaardig) alternatief bieden scholen aan ouders, indien scholen zelf de devices niet of niet volledig financiert?
- Hoe zien bovenstaande percentages eruit opgesplitst per gemeente en naar bo, vo, go?

Specifieke groepen

- Welke doelgroep is niet in staat om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school?
- Waar speelt dit vooral en waarom? Hoe kan/kunnen de doelgroepen geduid worden?
- Hoe hebben en houden gemeenten zicht op deze specifieke groep mensen, waarbij ouders niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van onderwijs?

Bestaande regelingen

- Welke scholen treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit? Wat zijn afwegingen voor scholen en gemeenten voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?
- Welke gemeenten treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit? Wat zijn afwegingen voor scholen en gemeenten voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?
- Welke andere regelingen zijn er in het kader van onderwijsbeleid en armoedebeleid, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze andere regelingen er concreet uit?
- Welke andere regelingen zijn er vanuit private initiatieven, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze regelingen er concreet uit?
- Wat is het bereik van de huidige (publieke en private) regelingen?
- Welke bedragen zijn gemoeid met de regelingen? Hoe worden deze middelen ingezet? Waar komen de middelen vandaan en waar komen de middelen terecht?
- Zijn de regelingen en de budgetten, die daarmee gemoeid zijn, toereikend om iedere leerling van een device te voorzien? Waar doen knelpunten zich voor en hoe gaat men daar dan mee om?
- Hoe groot is de groep, die niet geholpen is of kan worden, waar speelt dit (onderverdeeld naar scholen en gemeenten), wie zijn dit en wat is de achtergrond hierbij?

Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep

- In hoeverre zijn regelingen, die leerlingen in staat stellen om een eigen device te hebben voor het volgen van onderwijs, bekend bij de doelgroep?
 - In hoeverre is de doelgroep al dan niet in staat om gebruik te maken van de betreffende regeling(-en) en in geval van niet, waarom dan niet?
 - In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van de regelingen en door wie? Wat zijn redenen van het wel of niet gebruiken van de regelingen?
 - In hoeverre zijn verschillende stakeholders tevreden met beschikbare regelingen?
- Bruikbaarheid devices

Bruikbaarheid en veiligheid devices

- Zijn de middels regelingen aangeboden devices bruikbaar en veilig voor gebruik op school? Zijn hiervoor heldere definities?
- Is het aanbod aan devices toereikend om gedurende de gehele schoolloopbaan gebruik te kunnen maken van een passend device?

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bespreken we de opzet en methode van het onderzoek. In hoofdstuk 3 tot en met 7 bespreken we de regelingen omtrent devices in gemeenten, scholen en private organisaties. In deze hoofdstukken bespreken we de verschillende thema's, namelijk digitaal onderwijs (hoofdstuk 3), specifieke groepen (hoofdstuk 4), bestaande regelingen van scholen (hoofdstuk 5), bestaande regelingen van gemeenten (hoofdstuk 6), bestaande regelingen van private organisaties (hoofdstuk 7), aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep (hoofdstuk 8) en bruikbaarheid en veiligheid devices (hoofdstuk 9). In hoofdstuk 10 vatten we de bevindingen uit het onderzoek samen en voeren we een overkoepelende analyse uit. In de bijlagen staan de responscijfers en de verantwoording van het onderzoek (bijlage 1), een overzicht van de gebruikte bestaande bronnen (bijlage 2), een korte kernschets van een aantal private organisaties (bijlage 3) en een overzicht van de beantwoorde onderzoeksvragen per respondentengroep (bijlage 4).

2 Opzet en methoden van het onderzoek

Vanuit OCW is gevraagd zoveel mogelijk gebruik te maken van bestaande bronnen, omdat er reeds in verschillende onderzoeken aandacht is geweest voor regelingen van scholen. Met de bestaande bronnen kunnen we echter niet alle onderzoeksvragen beantwoorden, omdat in de bestaande bronnen weinig tot geen informatie staat over het gespecialiseerd onderwijs, gemeenten en private organisaties. We hebben daarom besloten aanvullend vragenlijsten uit te zetten en interviews te houden. We hebben vragenlijsten uitgezet onder alle gemeenten in Nederland en onder het gespecialiseerd onderwijs, secundaire analyses uitgevoerd op bestaande bronnen, een deskresearch uitgevoerd en interviews gehouden met de belangrijkste betrokken organisaties.

Vragenlijstonderzoek onder gemeenten

We hebben een vragenlijst uitgezet onder alle gemeenten in Nederland. Het doel van de vragenlijst is om inzicht te krijgen in de regelingen die gemeenten treffen voor devices. Hiertoe hebben we de GOAB-ambtenaren in elke gemeente via email benaderd. In totaal hebben 133 gemeenten de vragenlijst ingevuld (responspercentage van 39%).

We hebben onderzocht of de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld een goede afspiegeling zijn wat betreft gemeentegrootte en het percentage minderjarige leerlingen uit een gezin met een inkomen tot 150 procent sociaal minimum (zie bijlage). Dit bleek in eerste instantie niet het geval. Er was sprake van een ondervertegenwoordiging van sterk stedelijke gemeenten en van gemeenten waar 10 tot 20 procent van het aantal minderjarige kinderen opgroeien in armoede (inkomen tot 150% sociale minimum). Om deze reden is een aanvullende webcrawl uitgevoerd.

Aanvullende webcrawl

We hebben 14 sterk stedelijke gemeenten geselecteerd waar 10 tot 20 procent van het aantal minderjarige kinderen opgroeien in armoede (inkomen tot 150% sociale minimum). Voor deze 14 gemeenten hebben we informatie verzameld op de websites van de gemeenten en deze informatie hebben we toegevoegd aan ons databestand van de vragenlijst voor gemeenten. Met de toevoeging van deze 14 gemeenten bleek de respons wel representatief (zie Bijlage 1).

Vragenlijstonderzoek onder go-scholen

Omdat er meerdere bestaande bronnen beschikbaar zijn waarin het onderwijs is bevraagd, halen we de informatie over scholen zoveel mogelijk uit bestaande bronnen. Voor het

gespecialiseerd onderwijs is echter weinig informatie beschikbaar. We hebben daarom een korte vragenlijst uitgezet onder alle scholen voor gespecialiseerd onderwijs. Het doel van de vragenlijst is om inzicht te krijgen in de regelingen die scholen treffen voor devices. De directie van de scholen is benaderd via email. In totaal hebben we van 198 scholen een ingevulde vragenlijst ontvangen (responspercentage van 23%). We hebben onderzocht of de scholen die de vragenlijst hebben ingevuld een goede afspiegeling zijn wat betreft het go (zie bijlage 1). Dit bleek het geval.

Secundaire analyses op bestaande bronnen

We hebben bestaande databestanden en rapporten verzameld en geanalyseerd voor het beantwoorden van de vragen over de regelingen op scholen. We hebben gebruik gemaakt van de data en rapporten van de Schoolkostenmonitor (de Geus e.a., 2023), Evaluatie Wet Gratis schoolboeken (Bisschop e.a., 2021) en MYRA (Karssen e.a., 2023). Waar mogelijk hebben we data van DUO gekoppeld aan de bestanden op basis van brinvestigingsnummer van de school. Ouders & Onderwijs publiceerde onlangs (2024) een rapportage van een panelonderzoek naar de kosten voor digitale leermiddelen. Ook deze rapportage hebben we betrokken als secundaire bron. In Bijlage 2 staan de bestaande onderzoeken die we hebben gebruikt voor dit onderzoek kort beschreven.

Deskresearch naar bestaande regelingen

We hebben een deskresearch uitgevoerd om zicht te krijgen op de private organisaties die regelingen aanbieden. We hebben systematisch gezocht naar informatie op websites die gaat over regelingen die tot doel hebben dat leerlingen in het funderend onderwijs over een device kunnen beschikken voor het volgen van onderwijs. Dit overzicht is vervolgens gebruikt voor het bepalen van de gesprekspartners voor de interviews.

Interviews met betrokken organisaties

We hebben interviews gehouden met de belangrijkste betrokken organisaties en stakeholders om de regelingen van deze organisaties goed in kaart te brengen. De interviews zijn door middel van de sneeuwbalmethode ingestoken: tijdens elk interview is gevraagd of de gesprekspartner andere organisaties kenden die regelingen hebben rondom het aanschaffen van een device. De initiële benadering van de gesprekspartners vond in de periode mei-juni plaats en betrof 8 gesprekspartners:

- Stichting Leergeld (in totaal drie gesprekken: 1 gesprek over de stichting op landelijk niveau, 2 gesprekken met een Stichting Leergeld op lokaal niveau)
- Jeugdeducatiefonds
- Kinderhulp
- Sam&
- Ouders & Onderwijs
- LAKS

Uit de vraag of er nog andere partijen waren die regelingen rondom het aanschaffen van een device aanbieden kwamen geen andere gesprekspartners naar voren. De bovenstaande

organisaties benoemen ofwel elkaar, of partijen die devices kunnen leveren aan maatschappelijke organisaties, maar zelf geen regelingen hebben¹.

Overkoepelende analyse

Op basis van bovenstaande onderdelen hebben we een overkoepelende analyse uitgevoerd om te bepalen of de bestaande regelingen en geldstromen voorzien in de gewenste situatie dat alle leerlingen over een device kunnen beschikken.

¹ Stichting Urgente Noden Nederland is nog genoemd, maar de link met devices is benoemd als heel incidenteel.

3 Digitaal onderwijs in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Hoeveel procent van de scholen in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs geeft digitaal onderwijs, waarbij digitale leermiddelen worden benut en waarvoor een device noodzakelijk is? Hoe groot is dit aandeel op het totaal aan onderwijs? Welk leerling-device ratio is daarvoor wenselijk/noodzakelijk?
- Hoeveel procent van de scholen regelt zelf devices voor leerlingen, zodat ze in staat zijn om digitaal onderwijs te volgen? Doen ze dat voor alle leerlingen en zo nee, wat is de doelgroepafbakening? Hoe regelen de andere scholen dit? Welk (volwaardig) alternatief bieden scholen aan ouders, indien scholen zelf de devices niet of niet volledig financiert?
- Hoe zien bovenstaande percentages eruit opgesplitst per gemeente en naar bo, vo, go?

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag in hoeverre er sprake is van digitaal onderwijs in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs voor zover we hierop zicht konden krijgen via de beschikbare bronnen, namelijk secundaire analyses en de antwoorden op de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs.

Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen. In paragraaf 3.1 gaat het over het aandeel van digitaal onderwijs, paragraaf 3.2 gaat over de leerling-device ratio en paragraaf 3.3 gaat over de manier waarop de scholen leerlingen van devices voorzien. De resultaten zijn indien mogelijk uitgesplitst naar de verschillende onderwijstypes: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal(basis)onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs.

3.1 Aandeel digitaal onderwijs

Om zo goed mogelijk zicht te krijgen op het aandeel van digitaal onderwijs waarbij digitale leermiddelen worden benut, gaan we in deze paragraaf eerst in op hoe vaak er überhaupt sprake is van digitaal onderwijs, vervolgens bespreken we of een device daarbij noodzakelijk is en ten slotte bespreken we hoe vaak een device wordt gebruikt.

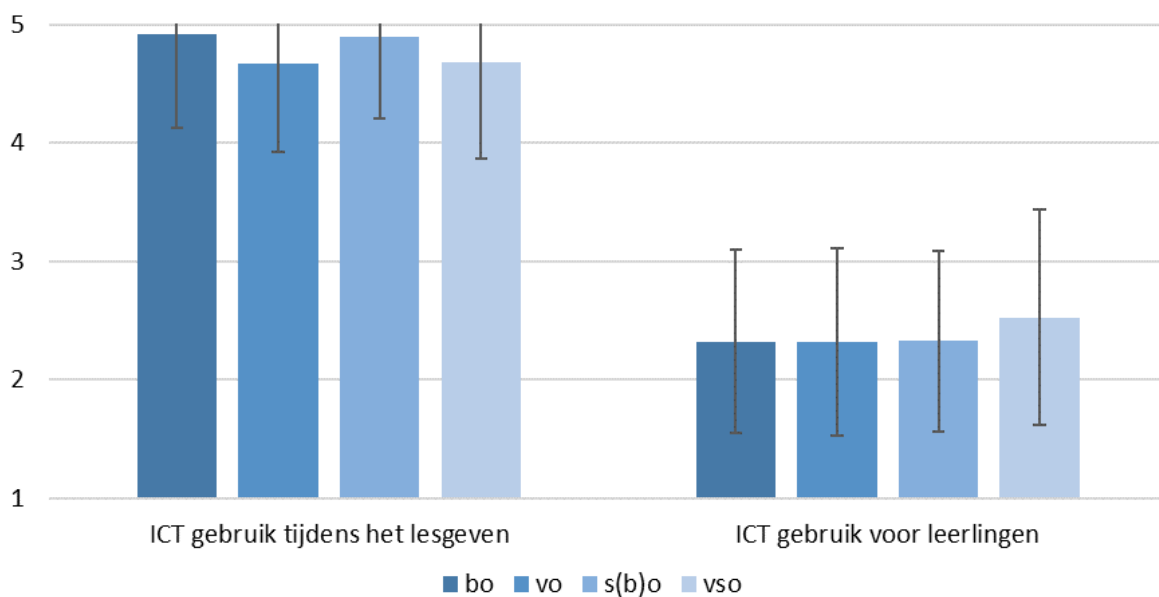
Hoe vaak is er sprake van digitaal onderwijs?

Op basis van de MYRA kunnen we voorzichtig concluderen dat er vaak sprake is van digitaal onderwijs in de verschillende onderwijstypen, maar kunnen we niet zeggen hoeveel procent van de scholen digitaal onderwijs geeft. Andere bronnen geven hier ook geen zicht op.

In de MYRA (2023) is aan leraren gevraagd hoe vaak ze tijdens het lesgeven gebruikmaken van ICT en hoe vaak leraren ICT toepassen op school voor leerlingen (zie figuur 2). Wat betreft de eerste vraag gaat het bijvoorbeeld over of de leraar ICT toepast bij het voeren van klassikale discussies, bij het voorbereiden van lessen waarbij leerlingen gebruikmaken van ICT en bij het klassikaal doornemen van schoolwerk. Wat de laatste vraag betreft gaat het bijvoorbeeld over het toepassen van ICT om leerlingen feedback te geven over hun werk, om leerlingen te laten samenwerken en om leerlingen te begeleiden in hun zoektocht naar informatie.

Er zijn nauwelijks verschillen tussen leraren die werkzaam zijn in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en gespecialiseerd onderwijs. Over het algemeen geven leraren aan dat ICT vaak op school wordt gebruikt. Slechts enkele leraren ($n < 10$; $< 0,01\%$) geven aan nooit gebruik te maken van ICT tijdens het lesgeven. Leraren passen ICT weinig toe op school om leerlingen te ondersteunen, namelijk gemiddeld één keer per maand. Ook geven slechts enkele leraren ($n = 35$, $0,02\%$) aan dat zij geen ICT toepassen op school om leerlingen te ondersteunen.

Figuur 2. Hoe vaak wordt ICT op de school gebruikt?

Noot. 1=nooit 2=minder dan een keer per maand 3=minstens een keer per maand maar niet elke week 4=minstens een keer per week maar niet elke dag 5=een keer per dag of vaker. bo: n=912; vo: n=504; s(b)o: n=56; vso: n=22. Bron: MYRA (2023).

Is een device noodzakelijk?

Uit verschillende bronnen blijkt dat een device noodzakelijk is voor het volgen van het onderwijs in de verschillende onderwijstypen. Slechts een kleine deel van de scholen geeft aan dat een device niet noodzakelijk is, dit geldt vaker in het basisonderwijs.

Binnen de Schoolkostenmonitor is aan scholen die aangaven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT vervolgens gevraagd in hoeverre het hebben van een device noodzakelijk is voor het volgen van het onderwijs. Voor het basisonderwijs geldt dat er heel weinig scholen zijn die aangeven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT (n=7), waardoor het aantal scholen dat deze vervolgvraag heeft gekregen zeer beperkt is. Deze zeer kleine groep geeft aan dat het hebben van een device noodzakelijk is (n=6). Iets minder dan de helft van deze kleine groep scholen stelt een device verplicht (n=3). Voor het voortgezet onderwijs geldt dat meer scholen kosten in rekening brengen aan ouders op het gebied van ICT (17%) en dus antwoord hebben gegeven op de bovenstaande vraag. Bijna al deze scholen hebben aangegeven dat het hebben van een device noodzakelijk is voor het volgen van de lessen (91%). Het merendeel van deze groep scholen stelt een device verplicht (85%).

In het onderzoek “Ouders over digitale leermiddelen” (2024) heeft Ouders & Onderwijs aan ouders gevraagd of hun kinderen een laptop of tablet nodig hebben voor het volgen van het basisonderwijs en/of voortgezet onderwijs. De vragenlijst werd door 1211 respondenten ingevuld. In totaal geeft 85 procent van de ouders aan dat hun kind een laptop of tablet nodig heeft om het onderwijs te kunnen volgen. Ook geeft 71 procent aan dat een laptop of tablet onmisbaar is voor het onderwijs van hun kind. Wanneer we kijken naar de splitsing in het basis- en voortgezet onderwijs, zien we dat de helft (49%) van de ouders met kinderen op het basisonderwijs aangeeft dat een laptop of tablet nodig is op school, minder dan een tiende (7%) geeft aan dat een device nodig is voor huiswerk en minder dan een vijfde (18%) geeft aan dat de device zowel op school als thuis nodig is voor het volgen van onderwijs. Ook geeft ongeveer een vijfde van deze ouders (22%) aan dat de school geen gebruik maakt van laptops of tablets. Voor ouders met kinderen op het voortgezet onderwijs geldt dat meer dan de helft (64%) aangeeft dat een laptop zowel thuis als op school noodzakelijk is. Ongeveer een kwart van de ouders (23%) geeft aan dat een laptop of tablet op school nodig is, minder dan een tiende (7%) geeft aan dat een device nodig is voor het maken van huiswerk en minder dan een vijfde (4%) geeft aan dat de school geen gebruik maakt van laptops of tablets.

Uit de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs blijkt dat op alle so scholen (n=29) en vso scholen (n=17) die de vragenlijst hebben ingevuld les wordt gegeven waarbij het gebruik van een device (soms) noodzakelijk is. Voor het sbo scholen (95% ja, totale n=62) en (v)so (96% ja, totale n=90) geldt dat dit in bijna alle scholen het geval is.

Wat is de mate van het gebruik van een device?

Op basis van bestaande data en de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs kunnen we concluderen dat in het voortgezet onderwijs en gespecialiseerd onderwijs devices vaak worden gebruikt. Hoe vaak een device in het basisonderwijs wordt gebruikt kunnen we niet achterhalen in de bestaande databronnen.

In de evaluatie van de Wet Gratis Schoolkosten is in een enquête gevraagd hoe vaak leerlingen uit leerjaar 1 van het voortgezet onderwijs een device gebruiken tijdens vakken (zie tabel 1). Uit tabel 1 blijkt dat bij ongeveer een derde van de scholen een device bij (nagenoeg) elk vak wordt gebruikt. Slechts bij ongeveer een tiende van de scholen wordt bij geen enkel vak gebruik gemaakt van een device.

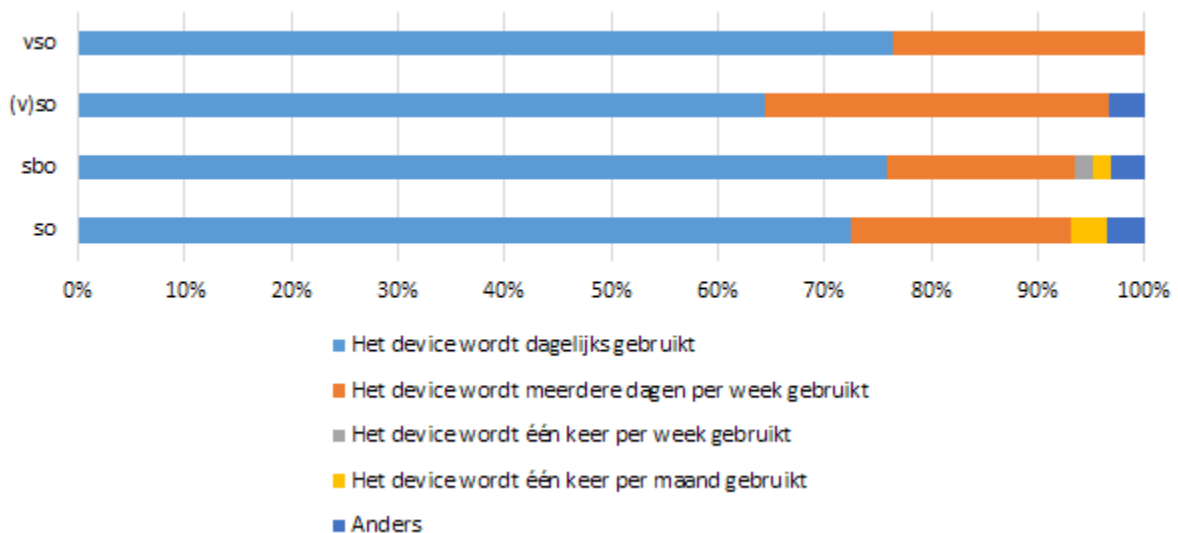
Tabel 1 Gebruik van device bij vakken in het eerste leerjaar VO

	N	%
Bij (nagenoeg) elk vak	68	31,1
Bij de meeste vakken wel, bij sommige niet	85	38,8
Bij de meeste vakken niet, bij sommige wel	43	19,6
Bij geen enkel vak	23	10,5
Totaal	219	100,0

In de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs is ook gevraagd hoe vaak leerlingen een device gebruiken. Voor het so, sbo en vso geldt dat ongeveer drie kwart van de scholen een device dagelijks inzetten (zie figuur 3). Binnen het (v)so ligt dit op ongeveer twee derde. De scholen die 'anders' kozen geven aan dat zij devices verschillend inzetten over verschillende klassen of verschillende jaarlagen heen. Een voorbeeld hiervan is een school die aangaf dat in de bovenbouw devices dagelijks worden gebruikt, maar in de onderbouw wekelijks.

Figuur 3. Hoe vaak gebruiken leerlingen een device op school in het gespecialiseerd onderwijs?

Noot. So: n=29; sbo: n=62; (v)so: n=90; vso: n=17.

3.2 Ratio van devices

In deze paragraaf geven we zo goed mogelijk zicht op de vraag van welke leerling-device ratio sprake is in het onderwijs en of men tevreden is met deze ratio.

Wat is de leerling-device ratio?

Uit verschillende bronnen blijkt dat de meeste leerlingen in de verschillende onderwijstypen beschikken over een eigen device, maar er ook veel leerlingen zijn die een device moeten delen. Van delen is het vaakst sprake in het basisonderwijs.

Uit MYRA (2023) blijkt dat leerlingen vaker geen device hoeven te delen dan dat zij wel een device delen op school (zie tabel 2). In het basisonderwijs is op ongeveer de helft van de scholen één device per leerling beschikbaar en in ongeveer een kwart van de gevallen één device per twee leerlingen. In het voortgezet onderwijs en gespecialiseerd onderwijs is er op ongeveer zeven op de tien scholen één device per leerling beschikbaar.

Tabel 2. In welke verhouding zijn devices beschikbaar voor leerlingen?

	bo	vo	go*
Geen devices	0%	1%	0%
1 device per leerling	52%	71%	67%
1 device per 2 leerlingen	27%	6%	17%
1 device per 3 leerlingen	9%	4%	17%
1 device per 4 leerlingen	5%	1%	0%
1 device per 5 leerlingen	2%	1%	0%
1 device per 6-10 leerlingen	4%	8%	0%
1 device per 11-30 leerlingen	1%	6%	0%
1 device voor meer dan 31 leerlingen	0%	1%	0%

Noot. *In verband met kleine aantallen zijn s(b)o en vso samengevoegd. bo: n = 194; vo: = 80; go: n = 12. Bron: Myra (2023).

Meer dan twee derde van de scholen voor gespecialiseerd onderwijs die een device in bruikleen geven, geeft aan dat de leerlingen beschikken over een eigen device die zij niet hoeven te delen (zie ook figuur 6 in paragraaf 3.3). De scholen hebben aangegeven wat de leerling-device ratio is in het geval leerlingen niet beschikken over een vast eigen device (zie tabel 3). Acht scholen geven aan dat leerlingen die niet beschikken over een vast eigen device geen device hoeven te delen. Dus op deze scholen zijn voldoende devices beschikbaar om alle leerlingen te voorzien van een device. Mogelijk gebruiken deze scholen laptopkarren. Gemiddeld genomen ligt deze ratio op ongeveer een device op drie leerlingen (gem. 2,93, st.dev: 3,19). Vijf scholen gaven aan dat de ratio op hun school varieerde. Bij vier scholen ging het erom dat er in de kleuters/onderbouw sprake was van minder devices, en dat de ratio vanaf groep 3 meer of één op één was. De laatste school gaf aan dat de ratio per groep wisselde.

Tabel 3. Ratio van devices voor leerlingen in het gespecialiseerd onderwijs

	N	%
1 device per leerling	8	17
1 device per 2 leerlingen	18	39
1 device per 3 leerlingen	6	13
1 device per 4 leerlingen	5	11
1 device per 5 leerlingen	1	2
1 device per 6-10 leerlingen	2	4
1 device per 11 of meer leerlingen	1	2
Varieert per groep/bouw	5	11

Noot. n = 46 scholen in het gespecialiseerd onderwijs. Alle antwoorden op deze vraag die leidden tot een kommagetal (bijvoorbeeld 3 devices op 4 leerlingen) zijn naar boven afgerond.

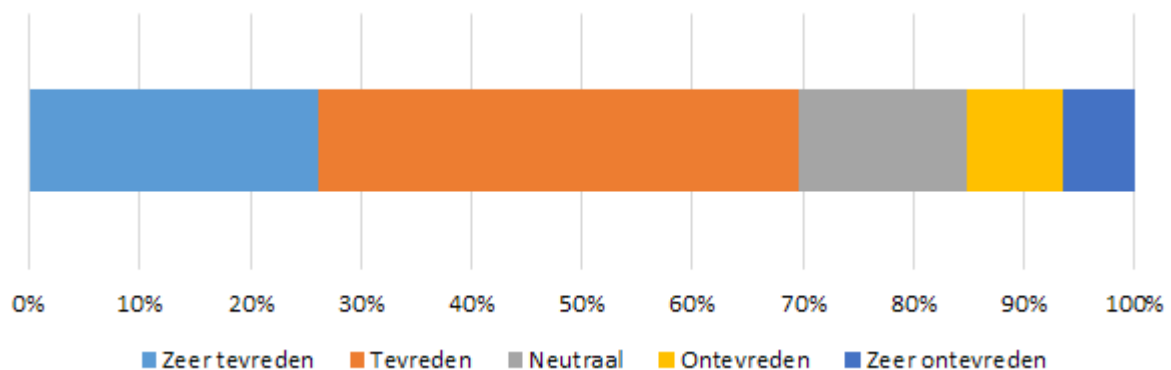
Tevredenheid over de verhouding waarin devices beschikbaar zijn

De grootste groep schoolleiders werkzaam in het gespecialiseerd onderwijs zijn tevreden over de leerling-device ratio. Op basis van de bestaande bronnen kunnen we niet concluderen in hoeverre men in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs tevreden is met de leerling-device ratio.

Aan de scholen voor gespecialiseerd onderwijs is gevraagd naar hun tevredenheid over de verhouding waarin devices voor hun leerlingen beschikbaar zijn, indien leerlingen niet beschikken over een vaste eigen device. Ongeveer 70% van de 46 scholen geeft aan zeer tevreden of tevreden te zijn over de verhouding waarin devices beschikbaar zijn (zie figuur 4). Dit is gemeten op een 5-puntsschaal van zeer tevreden tot zeer ontevreden. Scholen die aangaven ontevreden of zeer ontevreden te zijn, gaven daarvoor als reden dat zij graag een device voor elke leerling zouden willen.

Figuur 4. Tevredenheid over de verhouding waarin devices voor leerlingen beschikbaar zijn indien leerlingen niet beschikken over een vaste eigen device in het gespecialiseerd onderwijs

Noot. n = 46 scholen in het gespecialiseerd onderwijs.

3.3 Hoe voorzien scholen leerlingen van een device?

In deze paragraaf gaan we in op de manier waarop scholen leerlingen voorzien van een device en of het device mee naar huis genomen mag worden.

De manier waarop leerlingen beschikken over een device

In het algemeen voorziet de school in de meeste gemeenten de leerlingen van een device. Op welke manier leerlingen beschikken over een device verschilt sterk per onderwijstype. In het basis- en gespecialiseerd onderwijs gaat het meestal om een device van school (vaak kosteloos), in het voortgezet onderwijs gaat het meestal om een door de ouder zelf aangeschaft device. Indien ouders geen device kunnen aanschaffen wijzen de meeste scholen de ouders op specifieke financieringsmogelijkheden. In hoeverre de manier verschilt waarop leerlingen over een device beschikken per gemeente kunnen we niet beantwoorden omdat deze cijfers niet beschikbaar zijn.

In Myra (2023) is gevraagd hoe leerlingen over een device beschikken (zie tabel 4). In het basisonderwijs blijkt in ongeveer de helft van de gevallen sprake van een device van de school welke door meerdere leerlingen gebruikt wordt. In het basisonderwijs is in de andere helft van de gevallen sprake van een persoonlijk device dat beschikbaar wordt gesteld door de school. In het basisonderwijs komt een persoonlijk device met een bijdrage van school of andere opties slechts een enkele keer voor. In het voortgezet onderwijs geldt dat bijna twee derde van de gevallen leerlingen hun eigen device moeten aanschaffen. In het gespecialiseerd onderwijs is er meestal sprake van een device dat door de school beschikbaar wordt gesteld, waarbij het kan gaan om een persoonlijk device of een device dat gedeeld moet worden met meerdere leerlingen (86%), maar komt het ook voor bij bijna één op de acht scholen dat leerlingen een eigen device moeten aanschaffen.

Tabel 4. Hoe beschikken leerlingen over een device?

	bo	vo	go*
Devices van school die door meerdere leerlingen worden gebruikt	47%	15%	57%
Persoonlijk device door school beschikbaar gesteld	51%	8%	29%
Persoonlijk device met bijdrage van school	1%	9%	0%
Persoonlijk device voor eigen rekening (Bring Your Own Device)	0%	62%	14%
Anders	1%	5%	0%
Weet ik niet	0%	1%	0%

Noot. *In verband met kleine aantallen zijn s(b)o en vso samengevoegd. bo: n = 196; vo: n = 93; go: n = 14. Bron: MYRA (2023).

Uit het onderzoek “Ouders over digitale leermiddelen” van Ouders & Onderwijs blijkt dat bijna de helft van de ouders zich onder druk gezet voelt om een laptop of tablet aan te schaffen. Dit gevoel komt vaker voor in het voortgezet onderwijs (53%) dan in het basisonderwijs (33%). Twee derde van alle ouders (69%) geeft daarnaast aan dat zij de kosten van digitale leermiddelen (te) hoog vinden. Een op de 8 ouders (15%) die zelf een laptop moeten kopen of huren geeft aan moeite te hebben met het betalen of kan de laptop niet betalen. Daarnaast geeft bijna de helft (43%) van de ouders aan dat zij de digitale leermiddelen kunnen betalen, maar hier andere dingen voor moet laten.

Voor het onderzoek Evaluatie van de WGS zijn schoolgidsen van scholen voor het voortgezet onderwijs geanalyseerd wat betreft de wijze waarop devices kunnen worden aangeschaft (zie Tabel 5). Indien scholen verwachten dat ouders (een deel van) de kosten voor een device betalen, dan kan dat via eigen aanschaf of door middel van een aanschaf via een regeling. De analyse schetst een iets ander beeld dan de Myra. Minder dan de helft van de scholen, ongeveer twee op de vijf scholen, verwachten dat ouders een device aanschaffen en verwijzen daarbij naar een (extern) alternatief. In bijna een kwart (24%) van de schoolgidsen was er een expliciete verwijzing naar Stichting Leergeld.

Tabel 5. Verschillende aanschafvarianten van devices voor ouders in het voortgezet onderwijs

	2020-2021	
	n	%
Geen aanschaf, de school stelt een device beschikbaar	23	13%
Eigen aanschaf (Byod)	31	16%
Eigen aanschaf + alternatief	7	4%
Aanschaf via een regeling	28	15%
Aanschaf via een regeling plus alternatief	13	7%
Aanschaf plus verwijzing naar (extern) alternatief	72	38%
Niet gespecificeerd	15	9%

Noot. n=190. Bron: evaluatie WGS (2021), Analyse schoolgidsen.

Indien scholen de kosten voor een device zelf dragen, blijkt dat in het schooljaar 2020-2021, iets meer dan een tiende van de vo-scholen (13%) deze devices volledig of in bruikleen beschikbaar stelt aan leerlingen. Eventueel staat daar nog een klein bedrag (40 tot 75 euro) als borg tegenover, welke wordt teruggegeven na het inleveren van het device.

Ook binnen de Schoolkostenmonitor is aan scholen die aangaven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT gevraagd hoe zij omgaan met de kosten van een device. Slechts een klein deel van de scholen voor het basisonderwijs hebben deze vraag kunnen gekregen (n=7). Zij geven aan dat leerlingen de mogelijkheid hebben om een laptop in bruikleen te gebruiken of dat de leerling of de ouders/verzorgers het device zelf aanschaffen. Tot slot geeft een school aan dat zij ouders die de laptop niet kunnen betalen wijst op specifieke financieringsmogelijkheden (zowel bij organisaties als Stichting Leergeld als bij de gemeente) (14%). Uit de open antwoorden van een algemene vraag naar de vrijwillige ouderbijdrage benoemen twee scholen aanvullend dat zij zelf de laptops bekostigen en hierbij geen bijdrage vragen aan ouders. Ook blijkt dat twee scholen de vrijwillige ouderbijdrage van ouders gebruiken voor het aanschaffen van ICT-middelen. Aanvullend is gevraagd of de scholen alternatieven in de vorm van laptops in verschillende prijsklassen aanbieden. De scholen in het basisonderwijs die aangaven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT geven aan dat zij dit niet doen.

Voor het voortgezet onderwijs geldt dat het merendeel van de 17 procent scholen die aangaven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT benoemt dat leerlingen gebruik kunnen maken van een voordelige (huur)koopovereenkomst van de school zelf of van een externe partij (85%). Ongeveer drie kwart van de scholen geeft aan

dat leerlingen een laptop in bruikleen kunnen gebruiken (75%) en/of dat ze ouders wijzen op specifieke financieringsmogelijkheden (zowel bij organisaties als Stichting Leergeld als bij de gemeente) (79%). Voor ongeveer twee derde van de scholen geldt dat de leerlingen en/of hun ouders/verzorgers het device zelf aanschaffen (61%). Iets meer dan de helft van de scholen (55%) geven aanvullend aan dat een deel van de jaarlijkse ouderbijdrage wordt gebruikt voor het aanschaffen van een laptop, iets meer dan een tiende van de scholen (12%) hebben hier tablets van betaald.

Van de scholen in het voortgezet onderwijs die aangaven kosten in rekening te brengen bij ouders op het gebied van ICT (17%), geeft meer dan de helft aan dat zij alternatieve prijsklassen aanbieden. Deze scholen benoemen onder andere dat de ouders vrij zijn om een laptop aan te schaffen die past bij hun prijsklasse, zolang de laptop voldoet aan bepaalde specificaties, of dat ouders keuze krijgen tussen een aantal laptops uit verschillende prijsklassen. Een klein deel scholen geeft daarnaast aan dat zij zelf de laptops aanschaffen en ouders de keuze geven om de laptop in een keer af te betalen, de laptop in termijnen af te betalen of de laptop te gebruiken in bruikleen, afhankelijk van de situatie waar de ouders zich in bevinden.

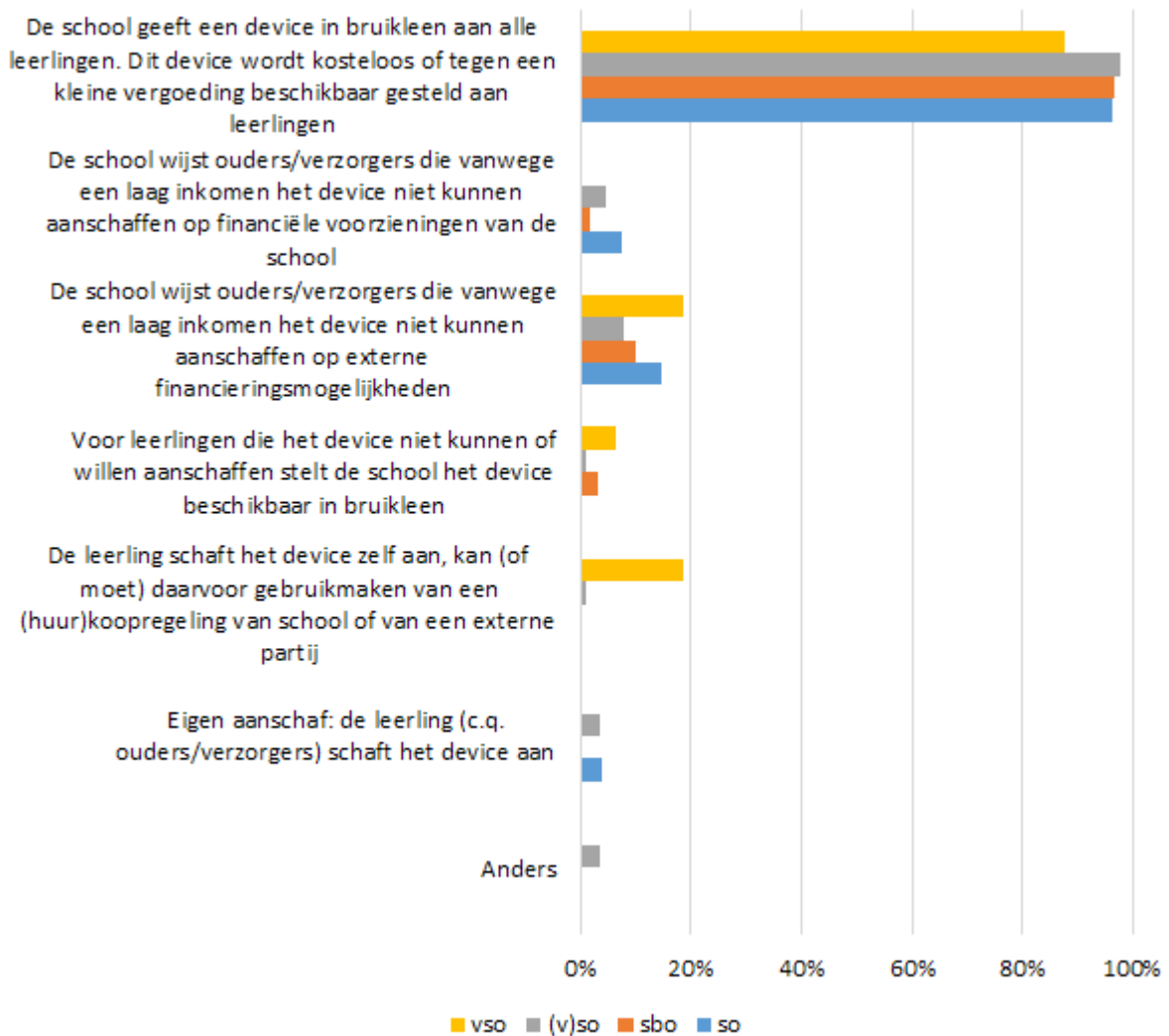

In de vragenlijst voor het gespecialiseerd onderwijs is uitgegaan van een vergelijkbare indeling als het onderzoek naar de evaluatie van de WGS. Scholen is gevraagd in hoeverre zij een device in bruikleen geven, of dat zij ouders vragen een device voor hun kind zelf aan te schaffen, al dan niet terwijl de school een alternatief aanbiedt (zie figuur 5).

Het overgrote deel van de scholen voor gespecialiseerd onderwijs (90%) geeft devices in bruikleen aan leerlingen. Slechts een enkele school vraagt ouders een device aan te schaffen, zonder dat dit via een regeling of een verwijzing naar een alternatieve regeling van een andere organisatie verloopt.

Bijna alle scholen geven aan dat zij geheel kosteloos een device verstrekken aan alle leerlingen of dat zij devices op school aanwezig hebben welke leerlingen tijdens de lessen kunnen gebruiken. Slechts één school geeft aan dat een klein deel van de leerlingen kosteloos een device van de school ontvangen.

Figuur 5. Verschillende aanschafvarianten van devices voor ouders in het gespecialiseerd onderwijs

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. So: n = 27, 33 antwoorden. Sbo: n=61, 62 antwoorden. (V)so: n=88, 90 antwoorden. Vso: n=16, 17 antwoorden.

Device mee naar huis?

Op basis van de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs concluderen we dat slechts in enkele gevallen een leerling vrij is om het device mee naar huis te nemen in het geval de school een device in bruikleen beschikbaar stelt. Op basis van de bestaande bronnen kunnen we niet concluderen of leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs een device mee naar huis mogen nemen, indien zij een device in bruikleen van de school hebben gekregen.

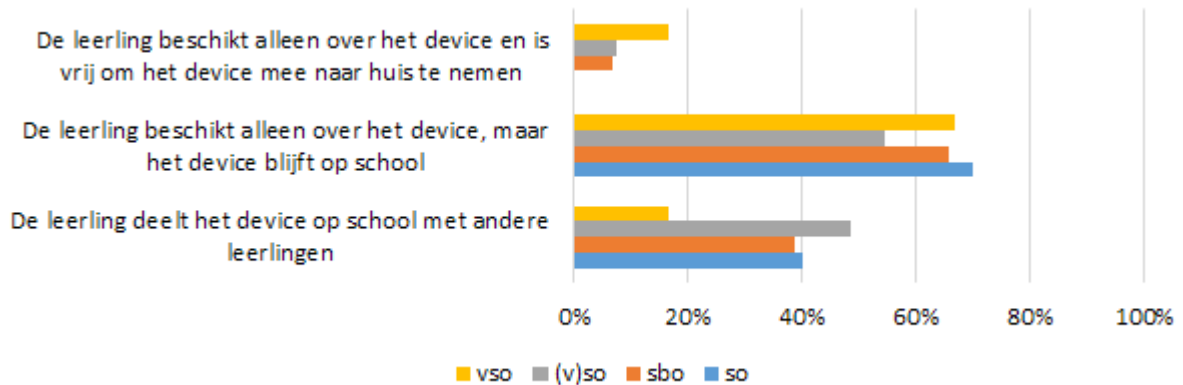

Bij de scholen voor gespecialiseerd onderwijs die aangaven dat zij de devices gratis in bruikleen stellen, is doorgevraagd op wat voor manier de leerlingen beschikken over een device (zie figuur 6). In ongeveer de helft tot ruim de helft van de gevallen beschikt een

leerling alleen over een device, maar blijft dit device op school. In het (v)so, sbo en so deelt ongeveer 40% van de leerlingen hun device met andere leerlingen.

Er waren op deze vraag meerdere antwoorden mogelijk. Het komt dus voor dat een school voor een deel van de leerlingen een eigen device in bruikleen heeft, maar voor een ander deel van de leerlingen gebruik maakt van gedeelde devices.

Figuur 6. Hoe beschikken leerlingen over hun device in bruikleen in het gespecialiseerd onderwijs

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. So: n = 20, 22 antwoorden. Sbo: n=44, 49 antwoorden. (V)so: n=68, 75 antwoorden. Vso: n=12, 12 antwoorden.

4. Specifieke doelgroepen

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke doelgroep is niet in staat om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school?
- Waar speelt dit vooral en waarom? Hoe kan/kunnen de doelgroepen geduid worden?
- Hoe hebben en houden gemeenten zicht op deze specifieke groep mensen, waarbij ouders niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van onderwijs?

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag welke specifieke doelgroepen niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor het volgen van onderwijs voor zover we hierop zicht konden krijgen door middel van de antwoorden op de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs, de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten en interviews.

Het hoofdstuk is opgedeeld in twee delen. In paragraaf 4.1 bespreken we de specifieke doelgroepen en paragraaf 4.2 gaat over hoe de gemeenten zicht houden op de specifieke doelgroepen

4.1 Welke doelgroep is niet in staat om zelf zorg te dragen voor een device

Ouders met een laag inkomen worden vaak gezien door scholen voor gespecialiseerd onderwijs, gemeenten en andere betrokken organisaties als de belangrijkste doelgroep, maar ook ouders die normaliter kunnen rondkomen, kunnen soms niet voldoen aan de kosten die gemaakt moeten worden voor de aanschaf van devices. Voor het basis- en voortgezet onderwijs is niet bekend welke doelgroep zij niet in staat achten om zelf zorg te dragen voor een device. Er is niet een specifieke regio waar de doelgroep vaker niet in staat is om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school.

Van de zes scholen voor gespecialiseerd onderwijs die aangeven dat de school een device in bruikleen beschikbaar stelt voor specifieke leerlingen die het device niet kunnen of willen aanschaffen, hanteert slechts één school een definitie voor deze doelgroep, namelijk

leerlingen met ouders met een laag inkomen. De overige vijf scholen hanteren geen definitie voor de doelgroep.

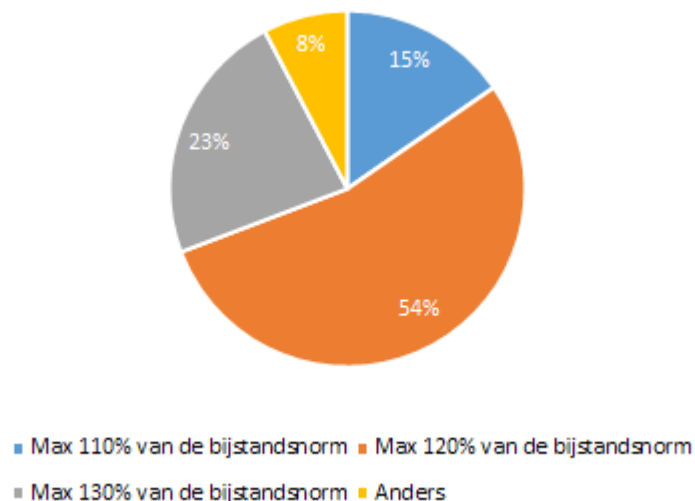
Van de negen scholen voor gespecialiseerd onderwijs die aangeven dat de school ouders/verzorgers die vanwege een laag inkomen het device niet kunnen aanschaffen wijst op het schoolfonds/vrienden van de school of andere financiële voorzieningen van de school, hanteren vier scholen een definitie voor deze doelgroep, namelijk leerlingen met ouders met een laag inkomen. De overige vier scholen hanteren geen definitie voor de doelgroep.

Gemeenten is gevraagd of zij verschillende doelgroepen hanteren als het gaat om in aanmerking komen voor gemeentelijke regelingen voor ouders, specifiek voor devices (zie figuur 7). In alle 29 gemeenten die een regeling specifiek voor devices hebben, is de doelgroep van de regeling gerelateerd aan het inkomen van de ouders/verzorgers. In ongeveer de helft van de gemeenten is het maximale inkomen dat ouders/verzorgers mogen hebben om in aanmerking te komen voor de subsidieregeling 120 procent van de bijstandsnorm. Verder geeft ongeveer een kwart aan dat het maximale inkomen 130 procent van de bijstandsnorm is, en ongeveer een op de zeven (15%) 110 procent van de bijstandsnorm. Twee gemeenten hebben aangegeven dat het bij hen anders gaat. In een geval gaat het om 125 procent van de bijstandsnorm, in het andere geval gaat het om een verschil in hoogte van de tegemoetkoming, waarbij ouders tot 120% het volledige subsidiebedrag ontvangen en tussen 120 procent en 130 procent een deel van het bedrag.

We hebben voor het gespecialiseerd onderwijs niet onderzocht of in bepaalde mate van stedelijkheid de doelgroep vaker niet in staat is om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school, omdat de aantallen dan te klein worden.

Figuur 7. Definitie van de doelgroep bij device specifieke subsidieregelingen bij gemeenten

Noot. n=29 gemeenten.

Ook uit de interviews met de private instellingen blijkt dat inkomen een belangrijk rol speelt bij het bepalen van hun doelgroep. Volgens de private instellingen zijn het voornamelijk ouders die een bepaald percentage boven de bijstandsnorm leven (110 tot 140%) die in aanmerking komen voor regelingen. Zij zijn echter niet de enigen die een laptop niet kunnen betalen. Ook de 'werkende armen' en gezinnen die wel rondkomen, maar het niet heel breed hebben, kunnen niet zomaar voldoen aan de eisen die de scholen stellen aan een device. Deze eisen kunnen namelijk vrij hoog zijn, waardoor de kosten ook hoog op kunnen lopen, zeker als het gezin bestaat uit meerdere kinderen en er dus meerdere devices moeten worden aangeschaft. LAKS en Ouders & Onderwijs herkennen dit beeld ook bij hun eigen achterban.

Er is niet een specifieke regio waar de doelgroep vaker niet in staat is om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school. In de interviews met de private instellingen zijn er geen verschillen in regio's benoemd. Het treft een vrij brede groep aan ouders: ook ouders die normaliter kunnen rondkomen, kunnen soms niet voldoen aan de eisen die sommige scholen aan laptops stellen. Zo zijn er scholen die van de leerlingen vragen om laptops van 1000+ euro aan te schaffen, iets wat voor een gezin met meerdere kinderen een flink bedrag is.

De omvang van de groep die niet in staat is om zelf zorg te dragen kunnen we benaderen met landelijke gegevens over armoede (dit is dan een ondergrens, omdat er ook groepen kunnen zijn die boven de armoedegrens vallen voor wie de aanschaf van een laptop financieel lastig is). Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) komen binnenkort met een rapport met daarin een nieuwe methode om armoede te meten. In 2023 is een tussenrapport verschenen (Op weg naar een nieuwe armoedegrens Tussenrapport van het gezamenlijke project 'Uniformering armoedeaafbakening, CBS, Nibud, SCP) . Uit de Excel bijlage bij dit rapport haalden we de volgende cijfers. Deze zijn gebaseerd op SCP-armoedegrens en die kent twee niveaus. Het basisbehoeftebudget omvat de minimale uitgaven aan onvermijdbare, basale zaken zoals voedsel, kleding, wonen, en enkele andere moeilijk te vermijden posten. Het niet-veel-maar-toereikend budget (nvtm) is iets ruimer en houdt ook rekening met de minimale kosten van ontspanning en sociale participatie.

In 2021 waren er 188.000 4-18 jarigen onder de nvtm grens. Dat is voor 4-12 jarigen 1 op de 12 (8,3%, waarvan 5,3% op de basisbehoeftegrens) en voor 12-18 jarige 1 op de 17 (5,7%, waarvan 3,5% op de basisbehoeftegrens). In aantallen gaat het om 134.000 kinderen in de basisschoolleeftijd en 54.000 in de vo-leeftijd die leven in een huishouden onder de nvtm-grens.

Als we kijken naar de huishoudens waar de kinderen wonen, dan zijn vooral alleenstaande ouders procentueel vaker financieel kwetsbaar (met 1 kind valt 9% onder de nvtm-grens, met 2 kinderen 14% en met 3 kinderen 27%). Ook 7 procent van de stellen met 3 kinderen (ten opzichte van 4% van de stellen met 1 of 2 kinderen).

4.2 Hoe houden de gemeenten zicht op de specifieke doelgroepen?

Een deel van de gemeenten heeft geen goed zicht op de specifiek doelgroep. De gemeenten die hier wel zicht op hebben houden meestal zicht op de doelgroep via aanvragen van ouders voor gemeentelijke subsidieregelingen, maar een deel heeft ook zicht op de doelgroep via private instanties en/of scholen.

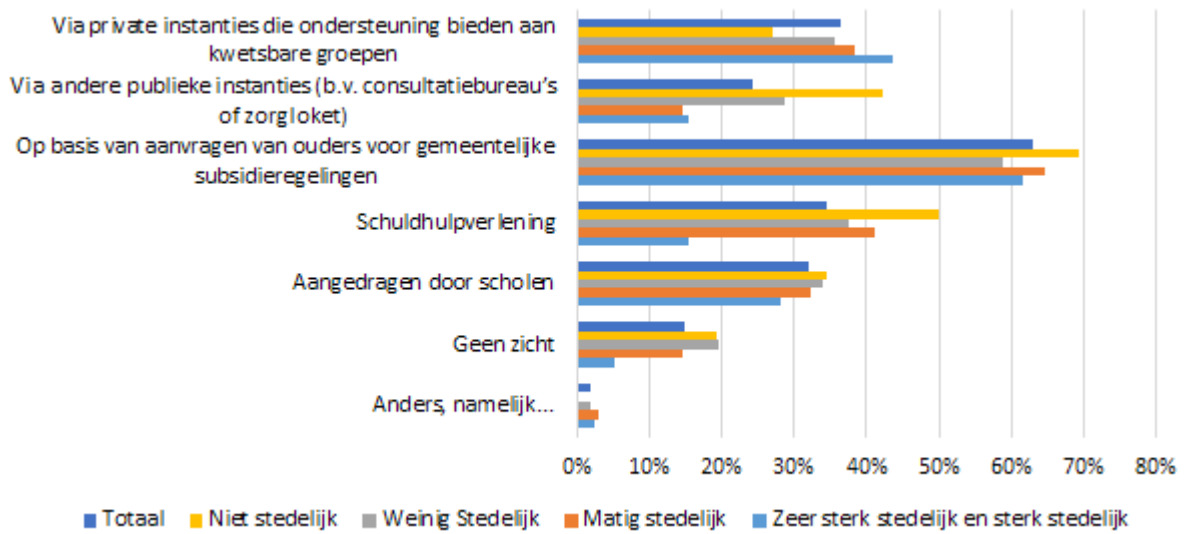

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd op welke manier de gemeente zicht heeft op de gezinnen die niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van basis of voortgezet onderwijs. De gegevens uit de gemeentenvragenlijst hebben we gekoppeld aan gegevens van CBS over de stedelijkheid per gemeente (zie figuur 8) en het aantal kinderen onder 150% van bestaansminimum (zie figuur 9).

Meer dan een tiende van de gemeenten (15%) geeft aan geen zicht te hebben op de gezinnen die niet in staat zijn om een device aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van onderwijs. In de zeer sterk stedelijk en sterk stedelijke gemeenten is dit percentage het laagst (5%) en in de niet stedelijke (19%) en weinig stedelijke gemeenten (20%) is dit percentage het hoogst. Voor de armoedescore zien we een vergelijkbaar patroon. In gemeenten waar 10 procent of minder kinderen onder 150 procent van bestaansminimum leven komt het vaakst voor dat zij geen zicht hebben op de gezinnen die niet in staat zijn om een device aan te schaffen voor hun kinderen (21%). En in de gemeenten waar meer dan 15 procent van de kinderen onder 150 procent van bestaansminimum leven komt het minst voor dat er geen zicht is op de gezinnen die niet in staat zijn om een device aan te schaffen voor hun kinderen (4%).

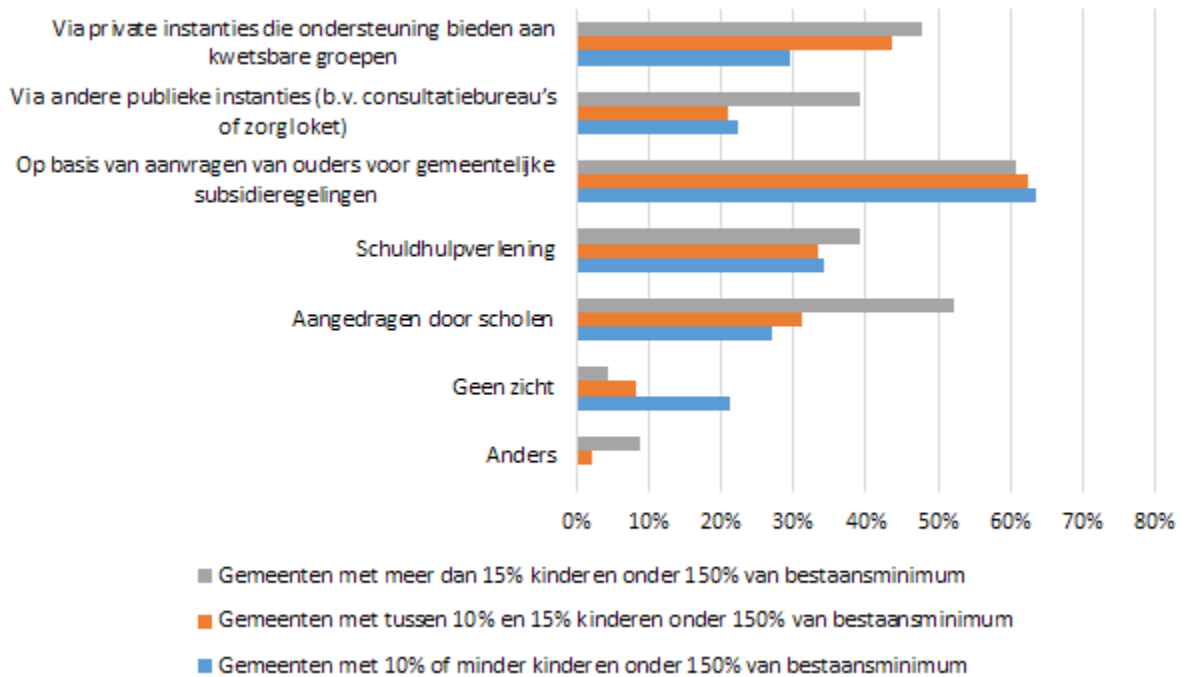
Gemeenten die wel zicht hebben op de gezinnen die niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor hun kinderen hebben meestal zicht op deze gezinnen via aanvragen van ouders voor gemeentelijke subsidieregelingen (63%), gevolgd door private instanties die ondersteuning bieden aan kwetsbare groepen (37%), schuldhulpverlening (35%), scholen (32%) en andere instanties (24%).

Figuur 8. Manier waarop de gemeente zicht heeft op de gezinnen die niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen, naar mate van stedelijkheid

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. Zeer sterk stedelijk en sterk stedelijk: n=39, 67 antwoorden. Matig stedelijk, n=34, 71 antwoorden. Weinig stedelijk: n=56, 121 antwoorden. Niet stedelijk: n=26, 63 antwoorden.

Figuur 9. Manier waarop de gemeente zicht heeft op de gezinnen die niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen, naar mate van armoede

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. Zeer sterk stedelijk en sterk stedelijk: n=39, 67 antwoorden. Matig stedelijk, n=34, 71 antwoorden. Weinig stedelijk: n=56, 121 antwoorden. Niet stedelijk: n=26, 63 antwoorden.

5 Bestaande regelingen van scholen

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke scholen treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit?
- Wat zijn afwegingen voor scholen voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?
- Welke bedragen zijn gemoeid met de regelingen? Hoe worden deze middelen ingezet? Waar komen de middelen vandaan en waar komen de middelen terecht?
- Zijn de regelingen en de budgetten, die daarmee gemoeid zijn, toereikend om iedere leerling van een device te voorzien? Waar doen knelpunten zich voor en hoe gaat men daar dan mee om?

In dit hoofdstuk geven we zo goed mogelijk beeld van de bestaande regelingen van scholen door middel van de secundaire analyses, de antwoorden op de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs, de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten, interviews en deskresearch.

Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen. In paragraaf 5.1 bespreken we de bestaande regelingen van scholen voor devices en de afwegingen van scholen voor het hebben van regelingen, paragraaf 5.2 gaat over de financiering en budgetten van de regelingen en paragraaf 5.3 gaat over de toereikendheid van de regelingen en budgetten.

5.1 Bestaande regelingen voor devices van scholen

In deze paragraaf gaan we in op de vraag welke scholen regelingen treffen en welke afwegingen scholen maken voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices. In paragraaf 3.3 zijn reeds de regelingen van scholen besproken, deze bespreken we hier niet opnieuw. We kunnen geen uitspraken doen over het bereik van scholen, in verband met ontbrekende gegevens en een laag responspercentage om de betreffende vraag over het bereik in de vragenlijst voor het gespecialiseerd onderwijs.

Welke scholen treffen regelingen?

Scholen die in een niet-stedelijke gemeente staan en vo-scholen met een lage achterstandsscore bieden het vaakst een regeling waarbij de school een bijdrage levert voor de aanschaf van een device. De scholen die het vaakst een persoonlijk device beschikbaar stellen staan in een niet-stedelijke gemeente en hebben een hoge achterstandsscore.

Om zicht te krijgen op de vraag welke scholen regelingen treffen hebben we de gegevens van MYRA gekoppeld aan CBS gegevens. In onderstaande tabellen staat een overzicht van de regelingen van scholen naar mate van stedelijkheid van gemeenten waarin de scholen staan (zie tabel 6) en armoedescore van een school² (tabel 7).

Uit tabel 6 blijkt dat op scholen die in een niet-stedelijke gemeente staan, het vaakst voorkomt dat de school zorgt voor een device voor de leerlingen (91%), maar ook het vaakst een regeling aanbieden indien de leerling zelf het device aan moet schaffen (6%). Op scholen die in een sterk of matig stedelijke gemeente staan, komt het relatief vaak voor dat de leerlingen zelf moeten zorgen voor een device, zonder dat de school een regeling aanbiedt.

Tabel 6. Hoe beschikken leerlingen over een device, per mate van stedelijkheid

	Zeer sterk-stedelijk	Sterk-stedelijk	Matig-stedelijk	Weinig-stedelijk	Niet-stedelijk
Devices van school die door meerdere leerlingen worden gebruikt	34%	47%	37%	29%	44%
Persoonlijk device door school beschikbaar gesteld	46%	21%	30%	45%	47%
Persoonlijk device met bijdrage van school	2%	1%	4%	4%	6%
Persoonlijk device voor eigen rekening (BYOD: Bring Your Own Device)	15%	30%	28%	16%	0%
Anders	3%	0%	2%	4%	3%
Weet ik niet	0%	0%	0%	1%	0%

Noot. Zeer sterk stedelijk: n=36; Sterk stedelijk: n=57; Matig stedelijk: n=61; Weinig stedelijk: n=73; Niet stedelijk: n=76. Alle type scholen (bo, vo en go) zijn samengenomen in deze tabel. Bron: MYRA (2023).

Uit tabel 7 blijkt dat in het basisonderwijs de scholen met de hoogste achterstandsscore vaker een persoonlijk device beschikbaar stellen voor hun leerlingen dan op scholen met een lagere achterstandsscore. Er is echter geen sprake van een oplopende lijn. In het voortgezet onderwijs zien we dat juist op de scholen met een lage achterstandsscore (kwartiel 1 en 2) de leerlingen het minst vaak zelf een device moeten aanschaffen en de scholen vaker een bijdrage leveren bij de aanschaf. Op scholen met de hoogste achterstandsscore (kwartiel 5) moeten leerlingen vaker een device delen. Voor het gespecialiseerd onderwijs hebben we geen gegevens over de achterstandsscores per school.

² Scholen worden bekostigd op basis van achterstandsscores. CBS berekend deze score door de onderwijsscores per leerling te berekenen en die met een bepaalde formule op te tellen tot achterstandsscores per school. Deze scores drukken dan de verwachte onderwijsachterstand op scholen uit, op basis waarvan OCW het onderwijsachterstandenbudget over scholen kan verdelen.

Tabel 7. Hoe beschikken leerlingen over een device, per achterstandsscorekwintielen

	bo								vo
	kw1-3	kw4	kw5	kw1	kw2	kw3	kw4	kw5	
Devices van school die door meerdere leerlingen worden gebruikt	47%	56%	41%	13%	17%	4%	12%	21%	
Persoonlijk device door school beschikbaar gesteld	51%	44%	59%	13%	0%	9%	0%	10%	
Persoonlijk device met bijdrage van school	1%	0%	0%	25%	25%	0%	6%	7%	
Persoonlijk device voor eigen rekening (BYOD: Bring Your own Device)	0%	0%	0%	38%	42%	78%	76%	62%	
Anders	2%	0%	0%	13%	17%	4%	6%	0%	
Weet ik niet	0%	0%	0%	0%	0%	4%	0%	0%	

Noot. In het bo zijn de kwartielen 1 tot en met 3 samengenomen, omdat het verschil in achterstandsscore minimaal is (een achterstandsscore tussen de 0 en 6); n bo = 189; n vo = 89. Bron: MYRA (2023).

Afwegingen voor scholen voor het al dan niet hebben van regelingen

De afwegingen van scholen voor het gespecialiseerd onderwijs om al dan niet regelingen te hebben zijn gerelateerd aan hun visie op kansengelijkheid en digitaal onderwijs. Voor het basis en voortgezet onderwijs is niet bekend wat de afwegingen zijn.

In de vragenlijst voor het gespecialiseerd onderwijs hebben scholen aangegeven dat ze in verband met het vergroten van kansengelijkheid regelingen aanbieden. Zo zegt een schoolleider: *“Vanwege kansengelijkheid hebben wij ervoor gekozen alle leerlingen hetzelfde device kosteloos beschikbaar te stellen. De leerlingen krijgen het device niet mee naar huis, hier ligt in de toekomst wellicht nog wel een wens, dit onderzoeken we nog.”*

Een andere schoolleider zegt hier het volgende over:

“Probleem is soms dat leerlingen die thuis op de computer moeten werken dit moeten doen op de eigen computer. Bij onze populatie ouders is dit vaak een financieel probleem. Wij zijn aangesloten bij het Jeugdeducatiefonds en vragen dan een device aan voor de betreffende leerling. Ook wijzen we ouders op Stichting Leergeld.”

Ook geven de scholen voor gespecialiseerd onderwijs aan dat zij de noodzaak inzien van een device. Zo vertelt een schoolleider: *“De methodes vragen steeds meer om online te werken. We hebben eigenlijk per leerling een device nodig om echt goed te kunnen voldoen aan de behoefte van de leerlingen. Denk aan werken op niveau en verbreden/verrijken.”*

Scholen voor gespecialiseerd onderwijs worstelen met het aanbieden van regelingen voor de specifiek doelgroep, in de zin dat ze zich afvragen of ze genoeg middelen hebben om voor alle leerlingen een eigen device kunnen bieden. Zo geeft een andere schoolleider aan dat de kosten voor aanschaf en vervanging erg hoog zijn en een groot beslag leggen op de beschikbare middelen. Een andere schoolleider geeft aan dat het echt een verrijking zou zijn als scholen extra middelen krijgen voor devices.

5.2 De financiering en budgetten van de regelingen van scholen

Voor het basis- en voortgezet onderwijs is niet bekend hoe scholen devices financieren en wat de budgetten zijn. Scholen uit het gespecialiseerd onderwijs gebruiken in de meeste gevallen de lumpsum om devices te kunnen bekostigen en geven gemiddeld €468 euro uit

aan een device. Het is voor geen van de onderwijstype duidelijk wat het bereik van de regelingen is.

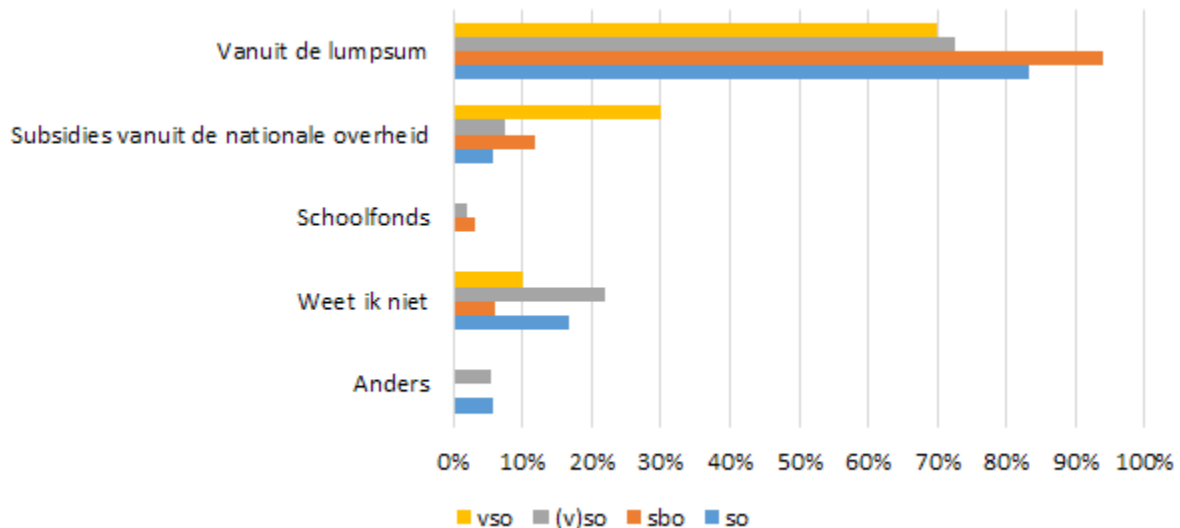
In de Schoolkostenmonitor is aan de scholen in basis- en voortgezet onderwijs gevraagd hoe de scholen hun schoolkosten financieren. Het ging hierbij om algemene schoolkosten, en dus niet specifiek om devices. De basisscholen geven aan dat zij gebruik maken van de vrijwillige ouderbijdrage, financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur, een schoolfonds, NPO-middelen of andere subsidieregelingen. De scholen uit het voortgezet onderwijs geven aan dat zij naast de gevraagde bijdrage van ouders gebruik maken van financiële ondersteuning vanuit het schoolbestuur, een schoolfonds, NPO-middelen of andere subsidieregelingen.

Ook is gevraagd of zij kosten in rekening brengen aan ouders op het gebied van ICT (laptops/tablets, maar ook softwareprogramma's). Vrijwel alle scholen binnen het basisonderwijs geven aan dat zij dit niet doen. Van de kleine groep scholen die wel kosten in rekening brengt (minder dan 1%), geven drie scholen aan dat zij een bedrag tussen de 10 en 50 euro vragen. Bijna twee vijfde (17%) van de scholen in het voortgezet onderwijs geeft aan dat zij kosten in rekening brengen voor ICT. Gemiddeld vragen scholen aan ouders van leerlingen uit het praktijkonderwijs 144 euro als bijdrage, vmbo-leerlingen 84 euro en havo/vwo-leerlingen 125 euro.

In de vragenlijst in het gespecialiseerd onderwijs is uitgevraagd waarvan scholen in het gespecialiseerd onderwijs de devices financieren (zie figuur 10). De meeste scholen financieren de devices vanuit de lumpsum (70% tot 94%). De scholen die aangeven dat ze dit financierden vanuit een subsidie van de overheid, geven aan dat ze hiervoor de NPO-gelden gebruikten (n=5), de subsidie voor basisvaardigheden (n=2), of de subsidie voor werkdrukmiddelen.

Figuur 10. Hoe financieren gespecialiseerd onderwijs scholen hun devices

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. So: n = 18, 20 antwoorden. Sbo: n=34, 39 antwoorden. (V)so: n=55, 60 antwoorden. Vso: n=10, 11 antwoorden.

Binnen de schoolkostenmonitor is niet gevraagd van welk budget scholen binnen het basis- en voortgezet onderwijs uitgaan als het gaat om een laptop. Uit de open antwoorden op de vraag of scholen binnen het voortgezet onderwijs alternatieven in de vorm van laptops in verschillende prijsklassen aanbieden kan echter opgehaald worden dat de prijs zelf niet de prioriteit heeft bij de scholen als het gaat om het aanschaffen van een laptop. Het is belangrijker dat de specificaties van de laptop voldoende zijn.

In de vragenlijst in het gespecialiseerd onderwijs is uitgevraagd om wat voor bedrag het per device gaat, indien zij een device beschikbaar stellen aan al hun leerlingen (n=185). Van de 185 scholen die aangeven een device beschikbaar te stellen voor alle leerlingen geven 69 scholen (37%) aan om welk bedrag het gaat per device. Gemiddeld genomen zijn zij €468 kwijt per device, met een minimum van 250 euro en een maximum van 1100 euro.

5.3 Toereikendheid van regelingen en budgetten

Het is onbekend of de regelingen en budgetten van de scholen in het basis en voortgezet onderwijs toereikend zijn. Scholen voor het gespecialiseerd onderwijs vinden de regelingen die zij aanbieden toereikend, maar zouden het liefst alle leerlingen van een device willen voorzien in het geval de leerlingen op school devices delen. Ook geven sommige scholen aan dat de budgetten niet toereikend zijn voor onderhoud en vervanging van devices.

In de vragenlijst voor het gespecialiseerd onderwijs is gevraagd of er met behulp van de regeling(en) van de school iedere leerling die daar behoefte aan heeft van een device kan worden voorzien. Op slecht vier scholen is er sprake van een regeling waarbij de leerling het device zelf aanschaft, maar daarbij gebruikmaakt van een (huur)koopregeling van school of van een externe partij waar de school afspraken mee heeft gemaakt. Drie van de vier scholen geeft aan dat iedere leerling die daar behoefte aan heeft van een device worden voorzien met behulp van deze regeling van de school. Eén school geeft aan dit niet te weten.

Wel hebben de scholen die ontevreden of zeer ontevreden zijn over de ratio van de beschikbare devices (n=7, 15%), aangegeven dat zij juist graag voor iedere leerling een device zouden willen (zie figuur 4 in paragraaf 3.2).

Een aantal scholen in het gespecialiseerd onderwijs is ontevreden over de toereikendheid van de budgetten, zo maken enkele schoolleiders aan het eind van de vragenlijst nog een opmerking over de toereikendheid van de budgetten. Zo geven verschillende schoolleiders aan dat de school steeds meer geld kwijt is aan devices (onderhoud en vervanging) en dat de lumpsum niet voldoende is om de kosten op te vangen. Een schoolleider zegt hierover:

“Als we na afschrijving weer nieuwe devices nodig hebben, zal dit uit de lumpsum moeten. De vraag is of ik daar de middelen voor heb en of we de dan ook nog alle leerlingen een eigen device kunnen bieden.”

6 Bestaande regelingen van gemeenten

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke gemeenten treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit?
- Wat zijn afwegingen voor gemeenten voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?
- Welke andere regelingen zijn er in het kader van onderwijsbeleid en armoedebeleid, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze andere regelingen er concreet uit?
- Wat is het bereik van de huidige regelingen?
- Welke bedragen zijn gemoeid met de regelingen? Hoe worden deze middelen ingezet? Waar komen de middelen vandaan en waar komen de middelen terecht?
- Zijn de regelingen en de budgetten, die daarmee gemoeid zijn, toereikend om iedere leerling van een device te voorzien? Waar doen knelpunten zich voor en hoe gaat men daar dan mee om?

In dit hoofdstuk geven we zo goed mogelijk een beeld van de bestaande regelingen van gemeenten door middel de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten, interviews en deskresearch.

Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen. In paragraaf 6.1 bespreken we de bestaande regelingen voor devices en de afwegingen voor het hebben van regelingen, paragraaf 6.2 gaat over het bereik van de regelingen, paragraaf 6.3 gaat over de financiering en budgetten van de regelingen en paragraaf 6.4 gaat over de toereikendheid van de regelingen en budgetten.

6.1 Bestaande regelingen voor devices van gemeenten

In deze paragraaf gaan we in op de regelingen van gemeenten, de afwegingen die gemeenten maken en de afstemming tussen gemeenten, scholen en private organisaties omtrent regelingen.

Gemeentelijke regelingen

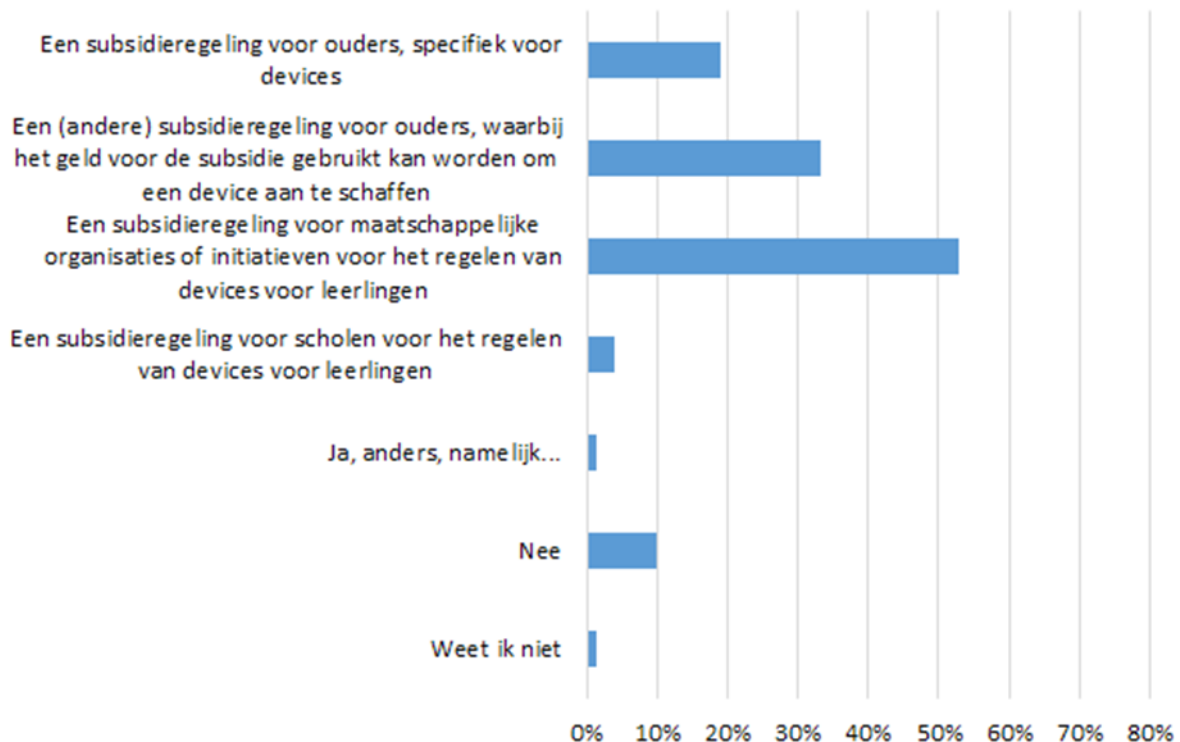
De meeste gemeenten organiseren devices voor leerlingen via private organisaties, meestal via Stichting Leergeld, en/of hebben minima-regelingen die gebruikt kunnen worden voor de aanschaf van devices. Slecht enkele gemeenten hebben een regeling specifiek voor devices en sommige hebben helemaal geen regeling. Indien gemeenten eigen subsidies hebben zijn daar meestal een aantal subsidievoorwaarden aan verbonden zoals inkomen, leeftijd, frequentie-eis en een maximaal aantal aanvragen per gezin.

Gemeenten die geen specifieke regeling hebben voor devices geven aan dat er voldoende andere mogelijkheden zijn, zoals Stichting Leergeld of minimaregelingen, en dat scholen verantwoordelijk zijn voor het regelen van devices.

In figuur 11 staat weergegeven welke (subsidie)regelingen gemeenten hebben voor een device dat een kind kan gebruiken voor het volgen van onderwijs. Ongeveer twee vijfde van de gemeenten (19%) geeft aan dat zij een subsidieregeling specifiek voor het aanvragen van devices hebben. Een derde van de gemeenten (31%) heeft een (andere) subsidieregeling voor ouders, waarbij het geld van de subsidie gebruikt kan worden om een device aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van onderwijs. Meer dan de helft (53%) van de gemeenten heeft een subsidieregeling voor maatschappelijke organisaties of initiatieven voor het regelen van devices voor leerlingen. Slechts vier procent van de gemeenten heeft een subsidieregeling voor scholen voor het regelen van devices voor leerlingen. Een tiende van de gemeenten geeft aan geen regeling te hebben.

Figuur 11. Percentage gemeenten dat een (subsidie)regelingen heeft voor een device

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. n=153 gemeenten, 186 antwoorden.

Hieronder bespreken we de verschillen type regelingen die gemeenten hebben. Slechts twee gemeenten hebben de vragen beantwoord omtrent de regeling voor scholen, in verband met dit kleine aantal gemeenten gaan we niet in op de uitkomsten voor deze specifieke regeling.

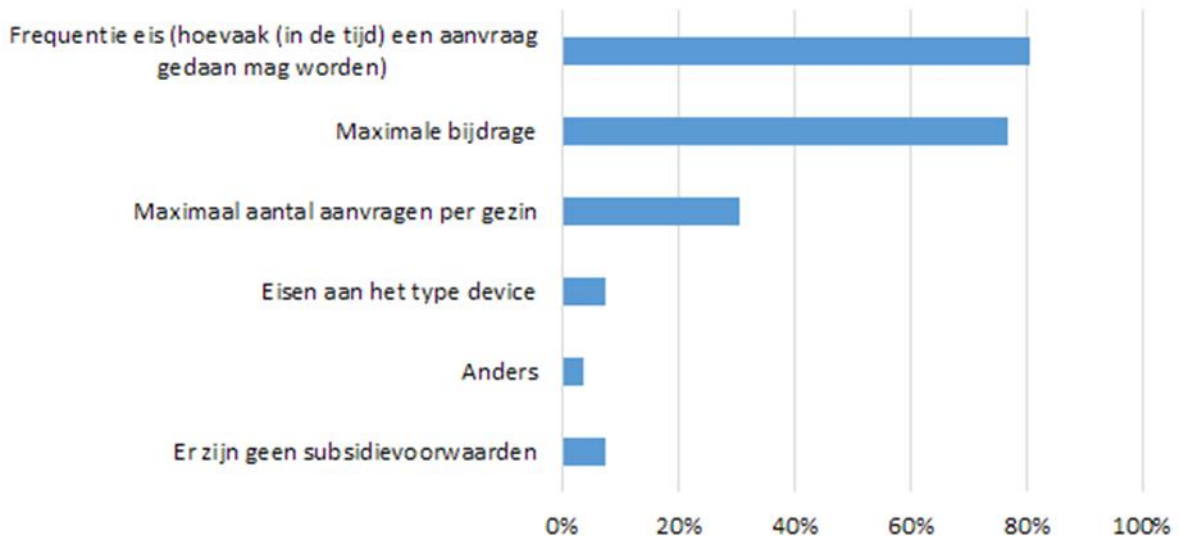
Gemeentelijke regelingen specifiek voor devices

De gemeenten die een subsidieregeling hebben specifiek voor het aanvragen van devices (19%) hanteren een aantal voorwaarden, namelijk inkomen van de ouders/verzorgers (zie paragraaf 4.1), maar ook leeftijd van het kind. Van de 29 gemeenten gaven 23 gemeenten (89%) aan dat hun doelgroep (ook) gerelateerd is aan de leeftijd van het kind. Van deze 23 gemeenten geeft ongeveer de helft (56%) aan dat het afhangt van de leeftijd van het kind en ongeveer de helft (43%) geeft aan dat het afhangt van de groep waarin een leerling zit. Van de gemeenten die aangeven dat de mogelijkheid tot aanvragen afhangt van de leeftijd van het kind, geeft één gemeente aan dat de aanvraag vanaf geboorte mogelijk is, vijf geven aan dat dit tussen 4 en 6-jarige leeftijd kan en voor zeven gemeenten ligt deze grens tussen de 8 en 12 jaar. Van de gemeenten die aangeven dat het afhangt van de groep/klas waarin het kind zit, geven twee aan dat het kan vanaf groep 7, één vanaf groep 8 en zes vanaf de middelbare school. In één geval ging het om een specifieke aanvraagmogelijkheid in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs.

Gemeenten stellen ook nog aanvullende subsidievoorwaarden waaraan voldaan moet worden (zie figuur 12). Ongeveer 80 procent van de gemeenten geeft aan dat er sprake is van een frequentie eis, waarbij het gaat om hoe vaak een aanvraag gedaan mag worden of om een maximale bijdrage aan het device. In een derde van de gemeenten (n=8) is er ook een maximaal aantal aanvragen dat een gezin mag doen. Vijf gemeenten geven aan dat het gaat om maximaal één device per gezin, twee gemeenten geven aan dat het gaat om maximaal twee devices per gezin en één gemeente geeft aan dat er per kind een aanvraag ingediend moet worden.

Van de 29 gemeenten geven twee (8%) aan dat er specifieke eisen gesteld worden aan het device. In het ene geval gaat het om een personal computer of laptop, in het andere geval dient de device te voldoen aan de eisen die gesteld zijn door de school.

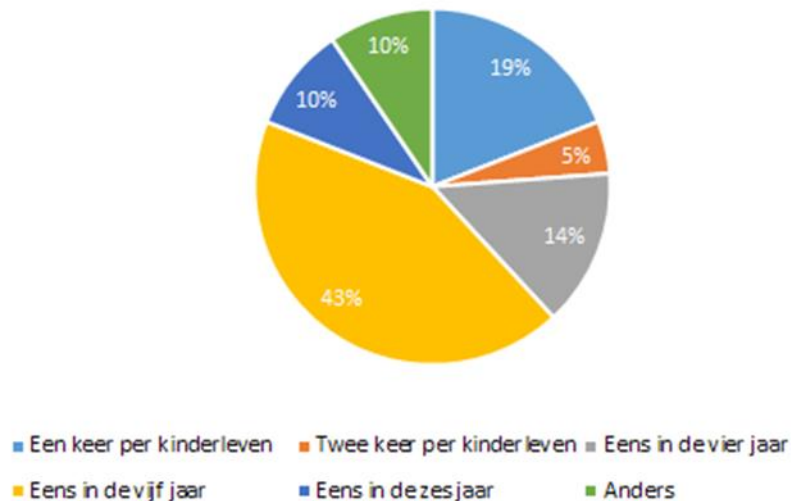
Figuur 12. Subsidievoorwaarden bij gemeenten bij device specifieke subsidieregelingen

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. n=29 gemeenten, 54 antwoorden.

Figuur 13 geeft de verschillende eisen weer aan de frequentie. Ongeveer 40% van de gemeenten geeft aan dat ouders de subsidieregeling maximaal een keer in de 5 jaar aan mogen vragen.

Figuur 13. Frequentie eis als subsidievoorwaarde bij device specifieke subsidieregelingen van gemeenten

Noot. n=21 gemeenten.

Afwegingen voor het al dan niet hebben van specifieke regelingen voor devices

Gemeenten die samenwerken met andere organisaties voor het regelen van devices voor leerlingen (n=81, 53%) geven vaak aan dat zij samenwerken met Stichting Leergeld (96%). Veel gemeenten subsidiëren Stichting Leergeld en beschouwen de regeling van Stichting

Leergeld als onderdeel van de gemeentelijke subsidies. Ook geven gemeenten aan dat er verschillende andere regelingen zijn (zowel van private organisaties als bepaalde minimaregelingen en bijzondere bijstand) waarmee leerlingen van een device kunnen worden voorzien. Een aantal gemeenten vindt dat niet de gemeenten maar de scholen verantwoordelijkheid hebben voor het regelen van devices. Zo merkt een gemeenteambtenaar op:

“De vragenlijst suggereert een verantwoordelijkheid voor gemeenten. Echter, deze ligt als het gaat om leermiddelen toch echt bij het onderwijs. Tendens is dat boeken vervangen worden door devices. Boeken werden en worden verzorgd en bekostigd door de onderwijsinstelling. In deze lijn behoren ons inziens ook de devices door scholen te worden verzorgd. Zonder dit af te wentelen op gemeenten waar de budgetten hierdoor ten koste dreigen te gaan van andere voorzieningen voor mensen met een laag inkomen!”

Andere regelingen vanuit de gemeenten voor ouders

Andere regelingen in het kader van onderwijs en armoedebeleid die het mogelijk maken om een device aan te schaffen, zijn bijvoorbeeld minima-regelingen. Minima-regelingen kunnen verschillende vormen hebben. Dit kan zijn in de vorm van bijzondere bijstand, een meedoen of kindpakket regeling, een speciale pas voor de gemeente waar geld op gestort staat, of een speciale webwinkel op de site van de gemeente. Bijzondere bijstand is een regeling waarmee een inwoner van een gemeente extra of bijzondere kosten kan betalen, die de inwoner niet kan betalen van zijn of haar inkomen of uitkering, en van onverwachte aard zijn en niet worden vergoed door een andere partij.

Het meedoen- of kindpakket regeling stimuleert het mee kunnen doen van een volwassene of kind aan activiteiten zoals sport en cultuur, maar soms gaat het ook over praktische zaken zoals schoolspullen of een device. In sommige gevallen wordt deze regeling uitgevoerd door een andere instantie zoals het jeugdfonds of stichting leergeld.

Verschillende gemeenten hebben passen waarmee inwoners korting kunnen krijgen voor sport, cultuur of andere lidmaatschappen. In sommige gevallen staat er ook een bedrag op de pas dat kan worden uitgegeven aan specifieke dingen, zoals een device. Andere gemeenten hebben een webwinkel waar inwoners die aan criteria voldoen gebruik van kunnen maken.

In de gemeentenvragenlijst geven 44 gemeenten (28%) aan dat zij hun subsidieregeling voor devices regelen via een gemeentelijke subsidieregeling die niet specifiek voor devices bedoeld is. In alle gevallen gaat het om een vorm van een minima-regeling. Acht gemeenten hebben gespecificeerd om wat voor minimaregeling het precies gaat. Vier gemeenten geven aan dat het gaat om een pas waarmee ouders een device aan kunnen schaffen, drie geven aan dat het gaat om bijzondere bijstand en één gemeente geeft aan dat het om een webwinkel van de gemeente gaat.

De doelgroep die in aanmerking komt voor een minima-regeling waarmee de kinderen van deze ouders/verzorger van een device kunnen worden voorzien is gerelateerd aan het inkomen van de ouders/verzorger (86%) en/of de leeftijd van het kind (27%). Iets meer dan een tiende (11%) van de gemeenten hanteert geen definitie voor de doelgroep.

Wat betreft inkomen gaat het meestal om een maximaal inkomen van 120 procent van de bijstandsnorm (40%), gevolgd door een maximaal inkomen van 130 procent van de

bijstandsnorm (32%) of 110 procent van de bijstandsnorm (11%). Een deel (16%) van de gemeenten weet niet hoe de doelgroep wat betreft inkomen is gedefinieerd.

Indien de definitie van de doelgroep gerelateerd is aan de leeftijd van een kind, dan gaat dit meestal om het moment dat het kind naar de basisschool gaat (40%) of naar de middelbare school gaat (30%). Twee gemeenteambtenaren geven aan dat leerlingen in een bepaald leerjaar een aanvraag mogen doen, namelijk in groep 4 of groep 8, en één ambtenaar geeft aan het niet te weten.

Gemeentelijke regelingen voor maatschappelijke organisaties of initiatieven

Bij alle 81 gemeenten die gemeentelijke regelingen hebben voor maatschappelijke organisaties of initiatieven gaat het om private organisatie. De meest genoemde private organisatie is Stichting Leergeld (91%), gevolgd door Jeugdeducatiefonds (5%). Daarnaast worden er nog een aantal andere organisaties genoemd zoals SAM&, Jeugdeducatiefonds, Kinderhulp, Stichting Jarige Job en een aantal lokale organisaties.

Van de 44 gemeenten die minima-regelingen aanbieden geeft iets meer dan de helft (52%) aan dat zij ook ouders/verzorgers doorverwijzen naar private initiatieven voor het regelen van devices voor leerlingen. Bij meer dan driekwart (78%) van deze gemeenten betreft het Stichting Leergeld. Een vijfde (20%) van de gemeenten verwijst ouders/verzorgers niet door naar private initiatieven en iets meer dan een kwart (27%) weet niet of zij dit doen.

Contact tussen gemeenten, scholen en private organisaties

Gemeenten hebben vaker contact met private organisaties dan met scholen met betrekking tot devices. De meeste gemeenten stemmen de regeling en de hoogte van de subsidie niet af met de scholen.

Meer dan twee derde (67%) van de gemeenteambtenaren geeft aan te overleggen/ contact te hebben met private organisaties of initiatieven in de gemeente over elkaars regelingen met betrekking tot devices. Bijna twee tiende (18%) van de gemeenteambtenaren doen dit niet en meer dan een tiende (15%) weet niet of ze dit doen.

Gemeenten hebben minder vaak contact of overleg met scholen in de gemeente over elkaars regelingen met betrekking tot devices. Slechts iets minder dan een derde (31%) stemt de regeling af met de scholen, iets meer dan een kwart (28%) doet dit niet en een kwart weet het niet (25%). Een ander deel van de gemeenten (16%) geeft aan dat ze wel contact hebben met scholen, maar dat het daarbij niet gaat over afstemming, slechts over informeren, of dat het contact beperkt is.

Het grootste gedeelte van de gemeenten (55%) stemt de hoogte van de subsidie voor een device niet af met de scholen. Minder dan een tiende doet dit wel voor wat betreft de gemeentelijke subsidie voor ouders/verzorgers (8%) of voor wat betreft de gemeentelijke subsidie voor scholen (6%). Iets minder dan een derde (30%) weet niet of zij dit doen.

De gemeenten die aangegeven geen subsidieregeling te hebben, geven meestal aan dat zij ook niet samenwerken met een andere partij om leerlingen te voorzien van een device (behalve één gemeente die samenwerkt met Stichting Leergeld).

6.2 Het bereik van de gemeentelijke regelingen

De meeste gemeenten hebben geen goed zicht op het bereik van hun regelingen of hoe vaak zij de subsidie verstrekken.

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd hoeveel leerlingen in het basisonderwijs en voorgezet onderwijs binnen de gemeente in aanmerking kunnen komen voor tegemoetkoming in de kosten voor een device. Meer dan vier vijfde (82%) van de gemeenteambtenaren weet niet precies hoeveel kinderen in aanmerking zouden kunnen komen voor een tegemoetkoming in de kosten van een device.

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd hoe vaak de gemeente in 2023 de subsidie volgens de subsidieregeling voor ouders, specifiek voor devices heeft verstrekt. Gemiddeld geven 14 gemeenten aan dat het gaat om 58 keer, met een minimum van 7 keer en een maximum van 300 keer. Van de 29 gemeenten die hebben aangegeven een subsidieregeling voor ouders, specifiek voor devices te hebben, geven er 14 (48%) aan niet te weten hoe vaak deze is verstrekt en één gemeenteambtenaar heeft deze vraag niet beantwoord.

Gemeenten die aangeven een andere subsidieregeling voor ouders te hebben, variëren sterk in hoe vaak zij deze in 2023 hebben verstrekt. Van de 51 gemeenten die deze subsidie verstrekken weten 14 (27%) om hoe vaak het ging, 35 gemeenten (69%) weten dit niet en twee (4%) hebben de vraag niet beantwoord. Van de 14 gemeenten geven er vier aan dat zij deze subsidie minder dan tien keer hebben verstrekt, vijf gemeenten geven aan dat zij het tussen de 10 en 100 keer hebben verstrekt, drie gemeenten geven aan dat zij deze subsidie tussen de 100 en 1000 keer hebben verstrekt en één gemeente geeft aan het meer dan 10.000 keer te hebben verstrekt. Mogelijk gaat het bij deze ene gemeente om een subsidie die niet specifiek is voor devices.

De meeste gemeenten (83%) die een subsidieregeling hebben voor private organisaties of initiatieven geven aan dat het hierbij gaat om één organisatie (in bijna alle gevallen gaat het hierbij om Stichting Leergeld). Slecht bij een enkele gemeenten gaat het om twee (7%) of drie (<1%) organisaties.

Slechts drie van de zes gemeenten die aan hebben gegeven dat zij een subsidieregeling hebben voor scholen voor het regelen van devices voor leerlingen weet hoe vaak deze subsidie in 2023 is verstrekt, namelijk tussen de nul en 22 keer.

6.3 De financiering en budgetten van de gemeentelijke regelingen

Gemeenten financieren ouders, private organisaties en scholen vanuit het gemeentefonds. De gemiddelde vergoeding voor een gemeentelijke regeling specifiek voor devices is 445 euro. Gemiddeld is er een vast budget rond de 40.000 euro beschikbaar en daarvan is gemiddeld 88 procent aangevraagd. Gemeenten hebben meestal geen zicht op de budgetten wat betreft de andere regelingen van gemeenten voor ouders, regelingen voor private organisaties en regelingen voor scholen.

Voor gemeenten is er jaarlijks 85 miljoen beschikbaar in het gemeentefonds voor de bestrijding van kinderarmoede. De middelen worden verdeeld over de gemeenten op basis van CBS-gegevens over kinderen met een kans op armoede.

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd wat het budget is voor de regeling voor ouders specifiek voor een device. Van de 29 gemeenten geven 17 gemeenten (59%) aan wat de hoogte van de maximale vergoeding voor de subsidieregeling is. Dit gemiddelde ligt op €445, met een minimum van 275 euro en een maximum van 600 euro.

Negen gemeenten (31%) hanteren een vast budget, daarbij gaat het gemiddeld om een budget van 41.167 euro, met een minimum van 13.000 euro en een maximum van 105.000 euro. Van dit budget is er gemiddeld 88 procent (met een minimum van 72 procent en een maximum van 100 procent) aangevraagd. Vijf gemeenten (17%) geven aan dat er geen limiet is aan het budget. Vaak is dit zo omdat de regeling onderdeel is van een groter geheel, zoals bijvoorbeeld het budget bijzondere bijstand.

Van de gemeenten die een (andere) regeling hebben voor ouders die niet specifiek bedoeld is voor devices hebben 11 gemeenten (2%) zicht op het budget. De budgetten verschillen echter aanzienlijk. Bij vijf gemeenten gaat het om een budget van tussen de 10.000 euro en 100.000 euro, bij twee gemeenten gaat het om tussen de 100.000 en 200.000 euro en bij één gemeente gaat het om meer dan een miljoen. De overige drie gemeenten hebben een open regeling.

Van de gemeenten die een subsidieregeling hebben voor private organisaties of initiatieven hebben 26 gemeenten (32%) aangegeven wat het budget in 2023 in totaal was en acht (10%) wat het budget in 2023 specifiek voor devices was. Opnieuw verschillen de budgetten aanzienlijk. Van de 26 gemeenten die aan hebben gegeven wat het budget in 2023 in totaal was geven 14 gemeenten (54%) aan dat het om een bedrag ging tussen de 10.000 euro en 100.000 euro, bij 6 gemeenten (23%) ging het om een bedrag tussen de 100.000 en 200.000 euro en bij 6 gemeenten (23%) ging het om meer dan 200.000 euro (max 300.000 euro). Van de acht gemeenten die het budget in 2023 specifiek voor devices hebben benoemd, geeft één gemeente aan dat het om minder dan 10.000 euro ging, één gemeente dat het om een bedrag tussen de 10.000 en 100.000 euro ging, twee gemeenten dat het om een bedrag van tussen de 200.000 en 300.000 euro ging en één gemeente dat het om meer dan 400.000 euro ging. De overige twee gemeenten geven aan dat er geen specifiek bedrag aan gekoppeld is.

Slechts drie van de zes gemeenten die aan hebben gegeven dat zij een subsidieregeling hebben voor scholen voor het regelen van devices voor leerlingen heeft aangegeven welk budget er beschikbaar was in 2023. In twee gemeenten ging het om één maximaal budget van een bedrag tussen de 10.000 en 100.000 euro bedoeld voor scholen in de gemeente. In de andere gemeente ging het om 500 euro per kind.

6.4 Toereikendheid van gemeentelijke regelingen en budgetten

De regelingen van gemeenten zijn vooral gericht op minima, waardoor niet iedereen bereikt wordt. Volgens de meeste gemeenten zijn de budgetten voldoende om iedere leerling die het niet kan betalen van een device te voorzien, maar een aantal gemeenten vraagt zich af of de budgetten ook in de toekomst voldoende zijn in verband met de toenemende digitalisering.

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd of met de regeling(en) van de gemeente iedere leerling die het niet kan betalen van een device kan worden voorzien (n=147). De meeste gemeenteambtenaren geven aan dat dit wel het geval is (42%), een derde weet het niet (33%) en een kwart geeft aan dat dit niet het geval is. Als redenen waarom de regelingen niet toereikend zijn geven gemeenten aan dat de voorwaarden te strikt zijn (54%, n=20), het budget te krap is (35%, n=13) of de scholen hun verantwoordelijkheden niet nemen (5%, n=4).

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd in hoeverre de verschillende mogelijkheden voor ouders in de gemeente om een (tegemoetkoming in de aanschaf van) een device te krijgen voldoende zijn, zodat elke leerling over een device kan beschikken. Meer dan de helft (61%) geeft aan dat in principe de mogelijkheden voldoende zijn en dat elke leerling over een device zou kunnen beschikken. Een vijfde (21%) geeft aan dat ze het niet weten en iets minder dan een vijfde (18%) geeft aan dat er leerlingen buiten de boot vallen. De meest genoemde reden voor buiten de boot vallen is volgens de gemeenteambtenaren de inkomensgrens. Deze reden wordt door de helft van de gemeenten genoemd. Eén gemeente schrijft hierover: “De inkomensgroepen van 110 – 130 procent vallen mogelijk buiten de boot. Daarvoor hebben wij geen tegemoetkoming”. Enkele andere gemeenten zijn minder specifiek, en geven aan dat de leerlingen die buiten de boot vallen, de leerlingen zijn die niet aan de doelgroep voor de subsidie voldoen. Verder noemen enkele andere gemeenten dat hun regeling voor het vo geldt, of dat er een specifieke leeftijdsgrens is. Jonge kinderen en leerlingen op het po vallen volgens deze gemeenteambtenaren buiten de boot. Ook noemen enkele gemeenten dat ouders zich niet altijd melden. Indien ouders zich niet melden, vallen zij buiten de boot.

Een gemeenteambtenaar geeft aan dat door het gebruik van minimaregelingen voor het aanschaffen van devices niet iedereen bereikt wordt:

“Het is wenselijk dat scholen een apart budget ontvangen voor het aanbieden van devices aan leerlingen. Er wordt vaak naar de minimaregelingen verwezen, maar daarmee bereik je alleen de kinderen van ouders met een inkomen tot 120 procent van de toepasselijke bijstandsnorm. Juist ouders met een inkomen net boven de 120 procent van de toepasselijke bijstandsnorm hebben moeite met rondkomen. Zij komen namelijk niet (meer) in aanmerking voor de verschillende minimaregelingen.”

In de gemeentenvragenlijst is gevraagd of er voldoende budget beschikbaar is om iedere leerling die het niet kan betalen van een device te voorzien. Ongeveer de helft (49%) geeft aan dat de budgetten voldoende zijn, iets meer dan een derde weet het niet (37%) en iets meer dan een tiende (14%) geeft aan dat de budgetten niet voldoende zijn. Een aantal

gemeenteambtenaren geven aan dat het budget tot op heden voldoende is, maar dat zij verwachtten dat met de toenemende digitalisering meer devices nodig zijn en dat ze nog niet iedereen bereiken.

7. Bestaande regelingen van private partijen

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Welke andere regelingen zijn er vanuit private initiatieven, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze regelingen er concreet uit?
- Wat is het bereik van de huidige private regelingen?
- Welke bedragen zijn gemoeid met de regelingen? Hoe worden deze middelen ingezet? Waar komen de middelen vandaan en waar komen de middelen terecht?
- Zijn de regelingen en de budgetten, die daarmee gemoeid zijn, toereikend om iedere leerling van een device te voorzien? Waar doen knelpunten zich voor en hoe gaat men daar dan mee om?

In dit hoofdstuk geven we zo goed mogelijk zicht op de bestaande regelingen van de private organisaties door middel van de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten, interviews en deskresearch.

Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen. In paragraaf 7.1 bespreken we de bestaande regelingen voor devices en de afwegingen voor het hebben van regelingen, paragraaf 7.2 gaat over het bereik van de regelingen, paragraaf 7.3 gaat over de financiering en budgetten van de regelingen en paragraaf 7.4 gaat over de toereikendheid van de regelingen en budgetten.

7.1 Regelingen van private initiatieven

In deze paragraaf gaan we in op de regelingen van private organisaties en de afstemming tussen gemeenten, scholen en private organisaties omtrent regelingen. Zie ook de Bijlage 3 voor een kenschets van de belangrijkste organisaties.

De private organisaties die het meest in beeld zijn als het gaat om devices zijn Stichting Leergeld en lokale stichtingen Leergeld, het Nationaal fonds Kinderhulp, en het Jeugdeducatiefonds. In Sam& werken de eerste twee ook samen. Bij het bieden van ondersteuning kijken de organisaties eerst of er van gemeentelijke of schoolregelingen gebruik kan worden gemaakt. Het idee is dat de ondersteuning complementair is.

Kinderhulp is weer complementair op overige organisaties en fungeert als een vangnet. In principe wordt iedereen hier geholpen.

De private instellingen die we gesproken hebben, bieden op verschillende manieren ondersteuning aan gezinnen die geen laptop kunnen betalen voor hun kinderen in het funderend onderwijs. Ten eerste kunnen gezinnen zich (zelf of via een belangenorganisatie zoals Humanitas of Stichting Vluchtelingenwerk) aanmelden bij Stichting Leergeld, mits er een lokale stichting binnen de gemeente actief is. Stichting Leergeld toetst met een inkomenstoets of het gezin in aanmerking komt voor de ondersteuning van Stichting Leergeld. Wat de inkomenstoets precies inhoudt, verschilt per stichting: de een laat de inkomenstoets afhangen van de richtlijnen die de gemeente hanteert, de ander heeft haar eigen hantering. Wat Stichting Leergeld aanbiedt is per lokale stichting verschillend. Vanuit het landelijke kantoor zijn wel afspraken over wat er minimaal aangeboden moet worden door een stichting (het aanschaffen van een laptop valt onder dit minimale aanbod), maar de lokale stichtingen mogen dit zelf uitbreiden mits ze hier de middelen voor hebben. De twee lokale stichtingen die we hebben gesproken hebben ieder een andere aanpak. De een sluit zich aan bij de voorwaarden van de gemeente: gezinnen met kinderen die in groep 6 of hoger zitten, krijgen een waardebon van 350 euro die besteed kan worden bij een specifieke winkel in de omgeving. Met deze winkel zijn afspraken gemaakt over minimale specificaties van de laptop. Over het algemeen wordt er 1 laptop per twee kinderen vergoed, tenzij de situatie om iets anders vraagt. Ook wanneer een laptop die voor/door school is aangeschaft kapot gaat, kunnen gezinnen bij deze stichting terecht.

De andere locatie geeft aan dat iedereen een aanvraag kan doen. De stichting kijkt of er geen bestaande regelingen zijn (bijvoorbeeld bij de gemeente) waar het gezin gebruik van kan maken. Als dit niet het geval is, komt de stichting in actie. Voor kinderen in het basisonderwijs geldt dat er 1 laptop per gezin wordt vergoed, voor kinderen op het voortgezet onderwijs geldt dat er 1 laptop per kind vergoed wordt. De stichting maakt gebruik van refurbished laptops die het gezin zelf op kan komen halen op het kantoor van de stichting. Gezinnen dienen minimaal 5 jaar met de laptop te doen.

Ten tweede kunnen gezinnen door middel van de portal van SAM& alle mogelijkheden binnen hun eigen gemeente bekijken. Zo kan er op basis van het invullen van de postcode weergegeven worden welke regelingen de gemeente en andere organisaties aanbieden. Ook kunnen gezinnen een aanvraag indienen. Deze aanvraag komt in eerste instantie bij Stichting Leergeld terecht, zij kijken waar de aanvraag het beste terecht kan. Voor het aanvragen van laptops komt de aanvraag bij Stichting Leergeld zelf terecht.

Ten derde kunnen scholen binnen het primair onderwijs waarvan een groot deel van de leerlingen in armoede leeft zich aanmelden bij het Jeugdeducatiefonds. Het Jeugdeducatiefonds kijkt hierbij naar het percentage kinderen dat op of onder de 150% 'niet veel, maar toereikend' criterium (definitie opgesteld door SCP in samenwerking met NIBUD) valt. Bij een bepaald percentage leerlingen komt de school in aanmerking voor ondersteuning van het Jeugdeducatiefonds. Het Jeugdeducatiefonds ondersteunt 700 scholen door middel van een per school gereserveerd budget waar scholen gedurende het schooljaar een beroep op kunnen doen. Dit kan ook worden ingezet voor het beschikbaar stellen van laptops voor gezinnen die dit niet zelf kunnen betalen. Er zit vanuit het

Jeugdeducatiefonds geen maximum aan het bedrag voor de laptop, specificaties die vereist zijn vanuit de school zijn hierin leidend.

Ten vierde dient het Nationaal Fonds Kinderhulp als een vangnet: wanneer gezinnen net buiten een regeling vallen en niet door andere organisaties geholpen kunnen worden, kunnen hulporganisaties het gezin aanmelden. Kinderhulp controleert of er geen andere organisaties/instanties zijn waar het gezin terecht kan. Als dit niet het geval is, wordt de aanvraag bij Kinderhulp goedgekeurd. Iedere aanvraag wordt op maat behandeld. Kinderhulp biedt dan een financiële bijdrage aan de organisatie die het gezin heeft aangemeld. De organisatie mag dan samen met het gezin bepalen waar ze de laptop willen halen. Kinderhulp kiest hiervoor, omdat ze de stem van het kind belangrijk vinden: een financiële bijdrage geeft ruimte voor keuze en smaak. Soms zijn de eisen voor de laptop vanuit school erg hoog. In deze gevallen gaat Kinderhulp ook in gesprek met de school om te kijken wat mogelijk is.

7.2 Het bereik van de van private regelingen

De private organisaties hebben doorgaans alleen zicht op de aantallen aanvragen die binnenkomen, en niet op de groep die ze niet bereiken. Ook is niet altijd het aantal aanvragen voor laptops specifiek bekend.

Uit de interviews met de private organisaties blijkt dat de meeste organisaties het lastig vinden om het specifieke bereik van de gezinnen die een laptop nodig hebben in kaart te brengen. Wel konden ze wat zeggen over het bereik van de eigen organisatie, maar niet altijd specifiek voor devices. Zo zien organisaties dat het totaal aantal aanvragen jaarlijks stijgt. Het is mogelijk dat meer gezinnen hun weg naar de organisaties weten te vinden, maar ze sluiten ook niet uit dat het aantal gezinnen dat extra financiële ondersteuning nodig heeft de afgelopen jaren is toegenomen.

Het is voor de organisaties niet mogelijk om in te schatten hoeveel procent van de gezinnen die baat hebben bij de ondersteuning momenteel worden geholpen. Wel weten ze dat er genoeg gezinnen zijn die niet van het bestaan van de organisaties afweten en dus niet bereikt worden.

7.3 De financiering en budgetten van private regelingen

Er is geen beeld ontstaan van de totale financieringsstroom specifiek voor devices. Dit komt omdat de betrokken organisaties bredere financiële ondersteuning bieden. De baten zijn nooit specifiek voor devices en ook de uitgaven zijn niet op dit manier gespecificeerd. Hooguit is er een categorie schoolbenodigdheden waarover apart wordt gerapporteerd in aantallen, niet in budget.

In de interviews met de private organisaties is aangegeven dat zij jaarlijks een aanvraag doen voor de subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Er is geen sprake van een structurele subsidie: de organisaties dienen elk jaar opnieuw een aanvraag in. In het geval van Stichting Leergeld wordt deze subsidie door het landelijke

kantoor ontvangen en op basis van een verdeelsleutel (aantal kinderen dat in voorgaand jaar geholpen is) verdeeld onder de lokale stichtingen door het land.

De organisaties Jeugdeducatiefonds en lokale stichtingen Leergeld ontvangen daarnaast ook geldstromen vanuit de gemeente. Vanuit het Jeugdeducatiefonds is cofinanciering door de gemeente een vereiste. Lokale stichtingen Leergeld hebben vaak een samenwerking met de gemeente en ontvangen daarom financiële middelen.

Alle organisaties ontvangen aanvullend donaties van sponsors. Grote sponsors zijn de Nationale Postcodeloterij en de Vriendenloterij, maar ook andere organisaties (zowel landelijk als lokaal) leveren donaties.

De beschikbare middelen worden enerzijds ingezet om de aanvragen te bekostigen, en anderzijds om de personeels- en kantoorkosten te bekostigen. De organisaties proberen de personeelskosten te beperken door waar kan te werken met vrijwilligers.

7.4 Toereikendheid van private regelingen en budgetten

De lokale stichtingen Leergeld en Nationaal fonds Kinderhulp zijn in principe complementair op regelingen die scholen en gemeenten treffen. Degenen die via intermediairs of zelf deze organisaties benaderen en die binnen de doelgroep vallen zullen worden geholpen. De mogelijkheden die private organisaties kunnen bieden in de ondersteuning van ouders met financiële problemen om in een device te voorzien zijn tot nu toe voldoende voor de aanvragen die ze binnen krijgen. Dit moet wel in het licht gezien worden van groepen die mogelijk onvoldoende de weg kunnen vinden naar deze organisaties, ondanks activiteiten om deze te bereiken.

De private organisaties geven in de interviews aan dat de huidige regelingen toereikend zijn. Alle gezinnen die de kosten voor het aanschaffen van een laptop niet kunnen dragen, kunnen bij een van de gesproken organisaties terecht. Met Kinderhulp als vangnet kan er gegarandeerd worden dat elke leerling een laptop kan krijgen. Geen organisatie heeft aangegeven dat een aanvraag afgekeurd moest worden omdat er geen budget voor is. Alle (belangen)organisaties spreken echter wel uit dat het zeer onwenselijk is dat de ouders verantwoordelijk worden gesteld voor de aanschaf van een laptop zodat hun kinderen het onderwijs kunnen volgen. Zij geven aan dat de aanschaf van een laptop bij het onderwijs of de overheid (onder de Wet Gratis Schoolboeken) zou moeten berusten, aangezien de laptop – net als de schoolboeken en op basis van het beginsel van publiek gefinancierd onderwijs – als noodzakelijk worden gesteld om goed deel te kunnen nemen aan het onderwijs. Ouders & Onderwijs kaart daarnaast aan dat de aanschaf van een laptop voor ouders met minder budget veel zorgen en stress met zich meebrengt.

8 Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- In hoeverre zijn regelingen, die leerlingen in staat stellen om een eigen device te hebben voor het volgen van onderwijs, bekend bij de doelgroep?
- In hoeverre is de doelgroep al dan niet in staat om gebruik te maken van de betreffende regeling(-en) en in geval van niet, waarom dan niet?
- In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van de regelingen en door wie? Wat zijn redenen van het wel of niet gebruiken van de regelingen?
- In hoeverre zijn verschillende stakeholders tevreden met beschikbare regelingen?

In dit hoofdstuk brengen we zo goed mogelijk in beeld in hoeverre de regelingen bekend zijn bij de doelgroep en in hoeverre de regelingen toegankelijk zijn door middel van secundaire analyses, de antwoorden op de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs, de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten en interviews.

Het hoofdstuk is opgedeeld in drie delen. In paragraaf 8.1 bespreken we de bekendheid van de regelingen bij de doelgroep, paragraaf 8.2 gaat over de mate van gebruik van de regelingen en paragraaf 8.3 gaat over de tevredenheid van stakeholders.

8.1 Bekendheid van de regelingen bij de doelgroep

Er wordt door scholen, gemeenten en private organisatie weliswaar aan informatievoorziening gedaan over regelingen, maar dit leidt lang niet altijd tot bekendheid bij de doelgroepen. Zeker de groepen die niet al in andere minime regelingen vallen of bekend zijn bij private organisaties moeten zelf aan de bel trekken.

In de Schoolkosten monitor is aan de scholen binnen het basis- en voortgezet onderwijs gevraagd hoe zij naar ouders communiceren over de voorziening(en) die de school heeft voor extra financiële tegemoetkoming. Binnen het basisonderwijs zien we dat scholen in de meeste gevallen ouders hierover informeren; 39 procent van de scholen informeert hier niet actief over. De informatie wordt het meest verstrekt via een nieuwsbrief (41%) en de schoolgids (33%). Ook staat er soms informatie op de website (15%), informeert de ouderraad de ouders (11%) of worden ouders geïnformeerd op de ouderavond (7%). In de

open antwoorden wordt het vaakst aangegeven dat deze informatie in een gesprek met de ouders wordt gegeven.

Voor het voortgezet onderwijs geldt dat de meest gebruikte kanalen om ouders over de schoolkosten te informeren zijn de schoolgids (85%), de website (73%), een (nieuws)brief (55%), ouderavonden en open dagen (54%) en via het betalingssysteem (46%). Een aantal scholen geeft in de open antwoorden aan dat de mentor hiervoor ingeschakeld wordt.

In het onderzoek van Ouders & Onderwijs is aan ouders gevraagd of zij weten wat de gevolgen zijn als ze de laptop of tablet niet aanschaffen of huren. Bijna de helft van de ouders met kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs geeft aan niet te weten wat de gevolgen zijn. 23 procent van de ouders geeft aan dat ze terecht kunnen bij de school: ze kunnen laptop krijgen bij de school of kunnen met de school in gesprek over een oplossing of regeling. 19 procent van de ouders geeft aan dat de school ze verwijst naar de gemeente of naar Stichting Leergeld. 4 procent van de ouders ervaart dat de school ze onder druk zet om de laptop of tablet toch aan te schaffen.

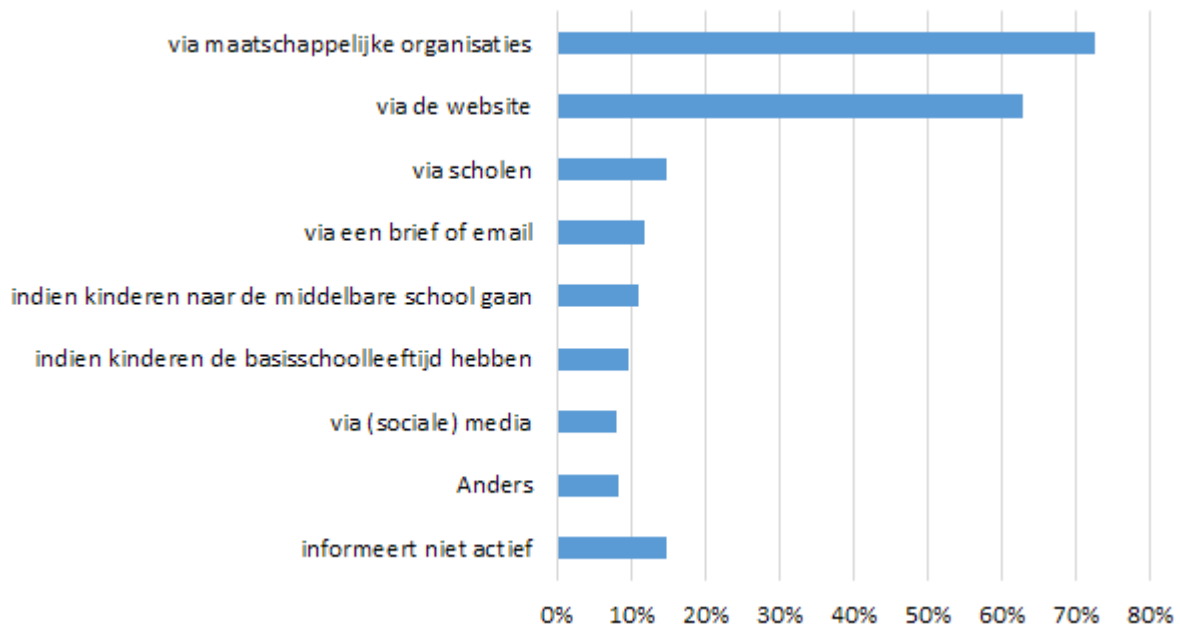
De organisaties die zijn gesproken tijdens de interviews geven aan dat ze niet denken dat de doelgroep bekend is met de regelingen rondom het aanschaffen van een laptop. Zo komen ouders er vaak 'toevallig' achter als ze voor iets anders een aanvraag doen. Lang niet alle ouders worden ingelicht vanuit school over het bestaan van deze organisaties. Ook zijn er bepaalde doelgroepen die volgens de organisaties wel terecht zouden kunnen, maar nog weinig vertegenwoordigd worden in de aanvragen. Dit gaat vooral om de 'werkende armen': gezinnen waarvan de ouders werken en meer verdienen dan de bijstandsnorm, maar die het alsnog niet breed hebben. Voor deze groep is het volgens de organisaties niet voldoende duidelijk dat ook zij recht hebben op ondersteuning. Een van de lokale Leergeldstichtingen noemt als doelgroep ongedocumenteerden; deze vallen buiten alle gemeentelijke voorzieningen.

LAKS en Ouders & Onderwijs schetsen een vergelijkbaar beeld: voor ouders en leerlingen is het onduidelijk wat er allemaal mogelijk is als ouders een laptop niet zelf kunnen betalen. Ouders & Onderwijs benoemt dat scholen dwingend kunnen communiceren over de aanschaf van een laptop, waardoor ouders het gevoel hebben dat ze geen keuze hebben. De school communiceert tevens niet altijd over de mogelijkheden, zowel vanuit de school zelf als vanuit private instanties, waardoor ouders niet altijd weten wat de mogelijkheden zijn.

In de vragenlijst voor gemeenten is gevraagd hoe de gemeente zorgt voor bekendheid van de gemeentelijke regelingen voor devices. Gemeenten geven op verschillende manieren bekendheid aan de gemeentelijke regelingen (zie figuur 15). Bijna drie kwart van de gemeenten geeft aan dat ze dit doen via private organisaties, zoals Stichting Leergeld. Meer dan de helft geeft bekendheid voor de regelingen op de eigen website. Gemeenten die als optie 'anders, namelijk' kiezen, noemen dat zij ouders die in aanmerking komen voor andere minima-regelingen benaderen of via professionals zoals schoolmaatschappelijk werker voor bekendheid zorgen van de regelingen.

Figuur 15. Hoe zorgt de gemeente voor bekendheid van de gemeentelijke regelingen voor devices?

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. n = 135 gemeenten, 289 antwoorden.

8.2 Mate van gebruik van de regelingen

Naast onbekendheid en eenvoudigweg buiten de voorwaarden vallen zijn er soms ook problemen met de toegankelijkheid van de informatie over de gemeentelijke regelingen waardoor er geen gebruik wordt gemaakt van de regelingen die er zijn. Er is beperkt zicht bij scholen en gemeenten over het niet-benutten van hun regelingen. Vaak genoemd is de groep werkenden met een laag inkomen, die valt vaak buiten de regelingen van gemeenten en scholen maar is niet bekend met de mogelijkheden die er wel voor hen zijn bij Leergeld/Kinderhulp.

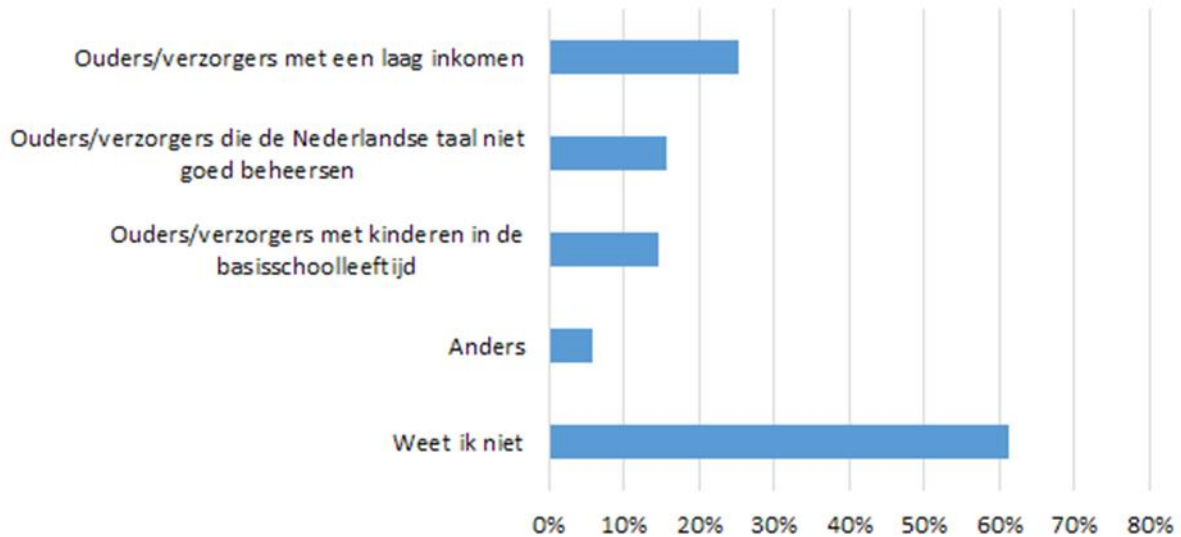
In de vragenlijst voor gemeenten is gevraagd wie er geen gebruik maken van de regelingen (zie figuur 16) en wat de redenen zijn voor het niet gebruiken van de regelingen (zie figuur 17). Ongeveer drie op de vijf gemeenteambtenaren geeft aan niet te weten wie er geen gebruik maakt van de regelingen. Van de gemeenteambtenaren die het wel weten geven de meeste aan dat ouders/verzorgers met een laag inkomen geen gebruik maken van de regelingen, gevolgd door ouders/verzorgers die de Nederlandse taal niet goed beheersen en ouders/verzorgers met kinderen in de basisschoolleeftijd. Andere groepen die volgens gemeenten geen gebruik maken van de regelingen zijn mensen met schulden, mensen die er niet voor in aanmerking komen of ouders/verzorgers met kinderen in het mbo/hbo/wo tot de leeftijd van 18 jaar.

De meest genoemde reden voor het niet gebruiken van de regelingen is volgens de gemeenteambtenaren schaamte, gevolgd door het niet zichtbaar zijn van de regeling of

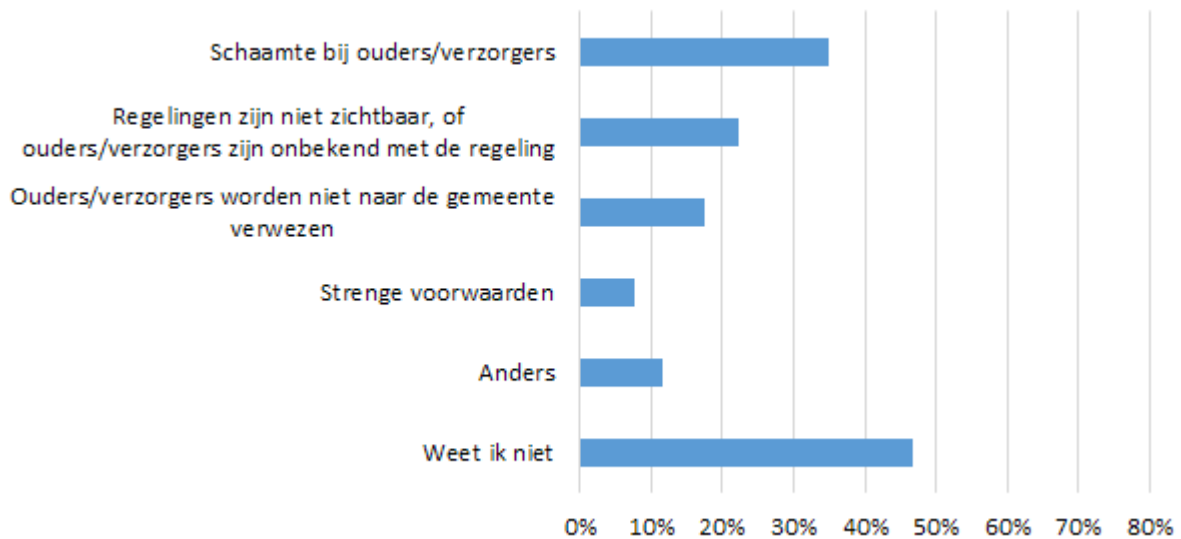
onbekend zijn met de regeling, niet doorverwijzen van ouders naar de gemeente en strenge voorwaarden. Andere redenen die genoemd zijn gaan over het bestaan van regelingen die aangeboden worden door scholen, waardoor ouders/verzorgers niet meer bij de gemeenten aankloppen.

Figuur 16. Wie maken er geen gebruik van de gemeentelijke regelingen voor een device?

Noot. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. n = 103 gemeenten, 126 antwoorden

Figuur 17. Redenen voor het niet gebruiken van de gemeentelijke regelingen

Noot. Meerdere antwoorden mogelijk. n = 103 gemeenten, 145 antwoorden.

Vanuit de interviews met de organisaties komen tevens een aantal praktische knelpunten naar voren die het voor bepaalde gezinnen lastig maken om een laptop aan te vragen. Zo is lang niet alle informatie over het aanvragen van een laptop in meerdere talen beschikbaar. Voor gezinnen die de Nederlandse taal niet (goed) beheersen betekent dat dat ze hulp van anderen nodig hebben om er achter te kunnen komen dat het aanbod bestaat. Ook is de inclusiviteit van de informatie lang niet altijd toereikend. Zo kiezen sommige gemeenten ervoor om informatie door middel van plaatjes weer te geven. Deze plaatjes zijn lang niet altijd in te lezen in een programma dat de pagina voorleest slechtzienden. Een knelpunt kan ook plaatsvinden bij het officiële inschrijven. Zo vragen gemeenten nog wel eens naar een identiteitsbewijs, terwijl gezinnen het vernieuwen van deze identiteitsbewijzen na het verlopen soms niet kunnen betalen. Hierdoor kunnen ze geen aanvraag indienen. Het online moeten aanvragen (als je geen device hebt) in plaats van laagdrempelig bij een instantie kunnen binnenlopen is ook genoemd als knelpunt. Soms schrikken ouders terug voor een inkomenstoets.

In de gespecialiseerd onderwijsvragenlijst is aan scholen die ouders/verzorgers wijzen op financiële voorzieningen van de school, gevraagd of een bepaalde groep ouders geen gebruik maakt van de regelingen. Van de zes scholen die deze vraag hebben beantwoord geven drie scholen aan dat er geen bepaalde groep is die geen gebruik maakt van de regeling(en) en de andere drie geven aan dat ze hier geen zicht op hebben.

In de interviews is genoemd dat de groep werkenden met een laag inkomen een groeiend probleem is. Hun inkomen is net te hoog om in aanmerking te komen voor minimaregelingen. Dit is ook de groep mensen die zich niet realiseert dat het aanbod ook voor hen bedoeld is. De schaamte is hier nog groter dan voor mensen die echt op minimuminkomen zitten. Bij werkenden de term “armoede” gebruiken geeft idee dat ze iets verkeerd doen, dat ligt gevoelig. Stichting Leergeld brengt het probleem voor werkende ouders met geldzorgen al drie jaar expliciet onder de aandacht bij de lokale Leergeldstichtingen (door middel van bijeenkomsten met uitslagen van onderzoek en concrete handreikingen en een toolkit, speciale nieuwsbrieven over succesvolle stichtingen op dit terrein zodat anderen ervan kunnen leren, etc.). Het bereik van deze doelgroep door lokale Leergeldstichtingen neemt langzaam maar zeker toe.

8.3 Tevredenheid stakeholders over dekkendheid regelingen

Over het functioneren van de regelingen an sich zijn de geïnterviewde partijen op zich tevreden. Er vallen wel kinderen buiten de boot van gemeentelijke regelingen, maar die kunnen terecht bij op elkaar afgestemde private ondersteuningsorganisaties. Over de fundamentele uitgangspunten bij hele systeem van regelingen zijn de stakeholders minder te spreken.

Zoals Kinderhulp aangeeft: “Wij zijn nodig, dus is het lokaal nog niet goed genoeg geregeld. Sommige doelgroepen vallen nog buiten de boot”. Stichting Leergeld is heel stellig in de visie dat het niet moet gaan over of bestaande regelingen voldoende zijn, maar over dat laptops noodzakelijk zijn voor school (zoals bij de Evaluatie WGS in 2021 al is vastgesteld)

dat de bekostiging dus (op basis van het beginsel van publiek gefinancierd onderwijs) door OCW dient plaats te vinden.

Ook Ouders & Onderwijs vindt dat de kosten voor laptops uit lumpsum moet komen en niet bij de ouders uitgevraagd moet worden. Laptops zijn noodzakelijk voor het volgen van onderwijs. Er zijn verschillen tussen scholen hoe ze met de kosten omgaan en het stelt sommige ouders voor problemen. Niet alleen ouders met een minimuminkomen hebben moeite met de kosten voor een device.

Laks geeft aan dat scholen beter kunnen informeren over eigen regelingen en regelingen van private partijen. Zeker ook op open dagen. Leerlingen kunnen afgeschrikt worden om voor een bepaalde school te kiezen omdat daar dure devices nodig zijn. Of er regelingen zijn wisselt per school. Volgens LAKS hebben scholen met grote doelgroep wel eerder armoedebeleid. Vooral op scholen waar het maar om jaarlijks enkele leerlingen gaat heeft dit weinig signaalwerking om een regeling te treffen. Voor zo groot mogelijke kansengelijkheid is het van belang dat er zo min mogelijk verschillen zijn tussen leerlingen. Niemand zou in de stress moeten raken vanwege een uitzonderingspositie bij een laptop. Gratis laptops net als gratis schoolboeken zou ideaal zijn.

9 Bruikbaarheid en veiligheid devices

In dit hoofdstuk beantwoorden we de volgende vragen:

- Zijn de middels regelingen aangeboden devices bruikbaar en veilig voor gebruik op school? Zijn hiervoor heldere definities?
- Is het aanbod aan devices toereikend om gedurende de gehele schoolloopbaan gebruik te kunnen maken van een passend device?

In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre de devices bruikbaar, veilig en toereikend zijn door middel van de antwoorden op de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs, de antwoorden op de vragenlijst voor gemeenten en interviews.

Het hoofdstuk is opgedeeld in twee delen. In paragraaf 9.1 bespreken we de bruikbaarheid en veiligheid van devices die middels regelingen aangeboden worden, paragraaf 9.2 gaat over de toereikendheid van de devices.

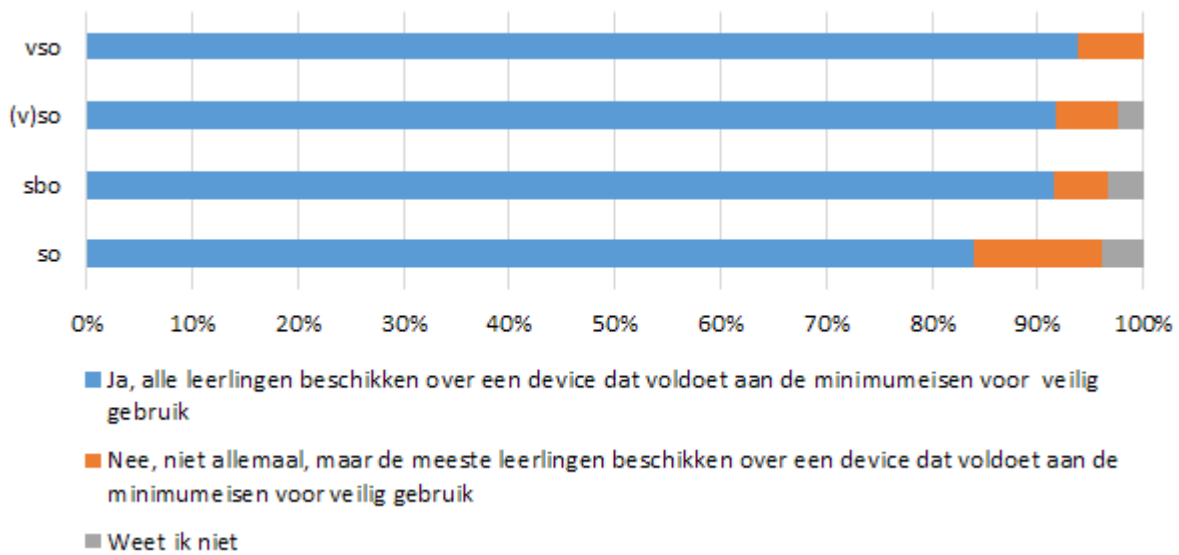
9.1 Bruikbaarheid en veiligheid van devices

Voor po en vo-scholen weten we niet in hoeverre de op school gebruikte devices bruikbaar en veilig zijn. Scholen in het gespecialiseerd onderwijs geven in meerderheid aan dat alle leerlingen een device hebben dat aan de eisen voldoet. Gemeentelijke regelingen zijn bij een minderheid van de gemeenten afgestemd met de scholen. Het kan dus zijn dat met de tegemoetkoming vanuit de gemeente geen volledig geschikte laptop kan worden verkregen. Bij de ondersteunende organisaties zijn de eisen vanuit de school vaak leidend.

Aan de scholen in het gespecialiseerd onderwijs is de volgende definitie voor een veilig en bruikbaar device voorgelegd “Een veilig en bruikbaar apparaat biedt naast de noodzakelijke toegang tot lesmateriaal de mogelijkheid om de toezichtfuncties, privacybescherming, identity management, antivirus en netwerkinstellingen die door de school zijn ingericht, te draaien.” Vervolgens is er gevraagd in hoeverre de devices op hun school aan deze definitie voldoen wat betreft veiligheid (zie figuur 18). Hieruit blijkt dat tussen de 84 procent en 94 procent van de scholen voor alle leerlingen beschikken over een device dat voldoet aan de eerdergenoemde definitie voor een veilig device.

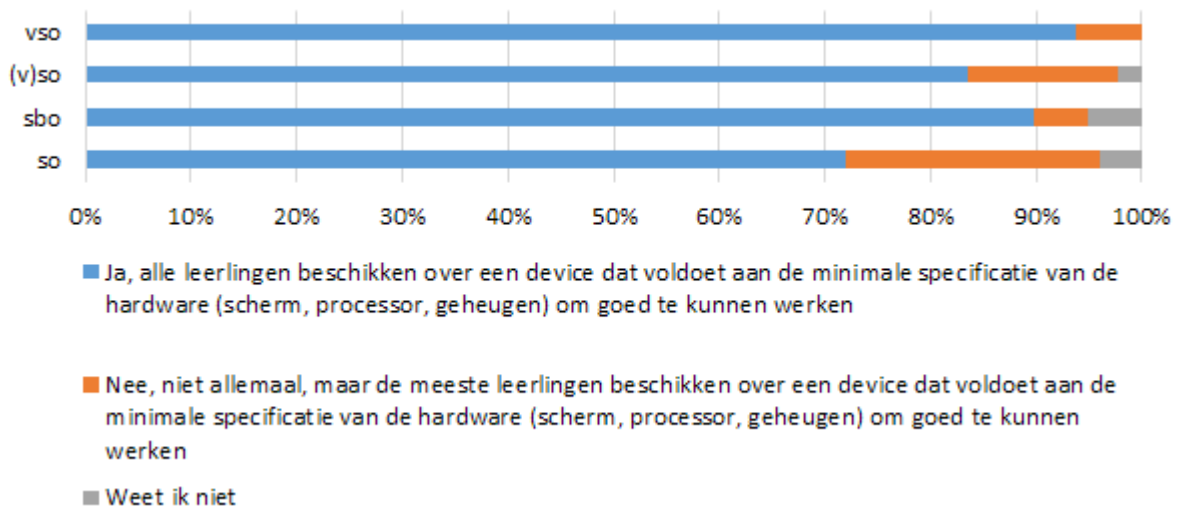
Figuur 18. Veiligheid van aangeboden devices in het gespecialiseerd onderwijs

Noot. So n=21, sbo n=54, (v)so n=78, vso n=15.

Aan de scholen in het gespecialiseerd onderwijs is gevraagd in hoeverre de devices op hun school bruikbaar zijn (zie figuur 19). Hieruit blijkt dat tussen de 72 procent en 94 procent van de scholen voor alle leerlingen beschikken over een device dat voldoet aan de eerdergenoemde definitie voor een veilig device. Ongeveer een kwart van de scholen binnen het so geven aan dat niet alle leerlingen beschikken over een device dat voldoet aan de minimale specificaties van de hardware.

Figuur 19. Bruikbaarheid van aangeboden devices in het gespecialiseerd onderwijs

Noot. So n=18, sbo n=53, (v)so n=71, vso n=15.

Aan de private organisaties is tijdens de interviews gevraagd waar een laptop volgens hen aan moet voldoen. De organisaties geven aan dat er gekeken wordt naar de specificaties die vanuit school worden opgegeven. Wanneer een organisatie een refurbished laptop aanbiedt,

wordt ervoor gezorgd dat de laptop professioneel opgeschoond is en de specificaties voldoende zijn voor schoolgebruik. Er worden echter ook veel nieuwe laptops aangeschaft.

Aan de gemeenten die een specifieke subsidie voor devices hebben, is gevraagd in hoeverre er bij het stellen van voorwaarden aan de subsidie rekening is gehouden met de eisen van scholen omtrent de bruikbaarheid en veiligheid van een device. Van de 26 gemeenten die deze vraag hebben beantwoord, geven 3 gemeenten (12%) aan dat er afstemming heeft plaatsgevonden met de scholen over de eisen. In ongeveer twee derde van de gevallen (65%) geven de gemeenten aan dat er geen rekening mee is gehouden. In de resterende gevallen weten de gemeenten niet of er rekening mee is gehouden (23%).

9.2 De hele schoolloopbaan een passend device?

Niet altijd leidt het diverse aanbod aan regelingen tot een geheel passend device. Het kan zijn dat de levensduur van het device korter is dan de termijn waarop er weer een aanvraag kan worden gedaan. Ook andere voorwaarden van gemeentelijke regelingen kunnen beperkend zijn bijvoorbeeld als op jongere leeftijd een laptop nodig is dan waarop een aanvraag kan worden gedaan. In dergelijke gevallen kan via een private organisatie eventueel wel in een passend device worden voorzien.

Zoals eerder in paragraaf 6.1 is benoemd, is aan de 29 gemeenten die een subsidie verstrekken specifiek voor devices gevraagd hoe vaak in de tijd een aanvraag gedaan mag worden. In 21 gevallen was er een eis verbonden aan hoe vaak in de tijd een aanvraag gedaan mocht worden. In ongeveer 20% van deze gevallen ging het om één aanvraag per kinderleven. In de andere gevallen was het mogelijk om gedurende de schoolloopbaan tenminste twee keer een device aan te vragen (afhankelijk vanaf het eerste moment van aanvraag). Door na 4, 5 of 6 jaar een nieuw device aan te vragen, is het mogelijk om gedurende de schoolloopbaan een passend device te blijven gebruiken, ook als de device misschien verouderd.

De laptops die vanuit private organisaties bekostigd worden, zijn bedoeld om de gehele middelbare schoolperiode mee te gaan. Hierbij wordt gekeken naar de minimale specificaties die volgens de school nodig zijn. Een knelpunt is wel dat bijvoorbeeld 5 jaar doen met een refurbished laptop lang is. Als een laptop kapot gaat is dit ook een probleem. Op veel vo-scholen is het volgens LAKS niet toegestaan om via de school de laptop te repareren als je eigen laptop meeneemt, dit zijn kosten die er bij de ouders bijkomen.

10. Conclusie

In dit onderzoek hebben we door middel van verschillende methoden de regelingen van publieke en private organisaties met als doel dat leerlingen in het funderend onderwijs over een goed en veilig device beschikken voor het volgen van onderwijs, zo goed mogelijk in kaart gebracht. We hebben hierbij gebruik gemaakt van bestaande bronnen over het basis-, voortgezet- en gespecialiseerd onderwijs, vragenlijsten onder gespecialiseerd onderwijs en gemeenten, deskresearch en interviews met private organisaties om zoveel mogelijk informatie op te halen over deze regelingen. Met de bestaande data konden we echter niet alle vragen volledig en gedetailleerd beantwoorden. In bijlage 4 staat weergegeven welke onderzoeksvragen zijn beantwoord, per respondentengroep. Op basis van alle verzamelde data hebben we een beeld geschetst dat niet sluitend is maar wel consistent.

In dit hoofdstuk bespreken we eerste de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie paragraaf 1.2) en vervolgens trekken we een overkoepelende conclusie.

10.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Digitaal onderwijs

Op basis van dit onderzoek kunnen we voorzichtig concluderen dat er vaak sprake is van digitaal onderwijs in de verschillende onderwijstypen en dat in het voortgezet onderwijs en gespecialiseerd onderwijs devices vaak worden gebruikt. Hoe vaak leerlingen een device in het basisonderwijs gebruiken kunnen we niet achterhalen in de bestaande databronnen. Wel blijkt een device noodzakelijk voor het volgen van het onderwijs in de verschillende onderwijstypen. Slechts een kleine deel van de scholen geeft aan dat een device niet noodzakelijk is, dit geldt vaker in het basisonderwijs. De meeste leerlingen in de verschillende onderwijstypen beschikken over een eigen device, maar er zijn, vooral in het basisonderwijs, ook veel leerlingen die een device moeten delen. Op basis van de bestaande bronnen kunnen we niet concluderen in hoeverre men in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs tevreden is met de leerling-device ratio. Scholen in het gespecialiseerd onderwijs zijn tevreden over de leerling-device ratio.

Op welke manier leerlingen beschikken over een device verschilt sterk per onderwijstype. In het basis- en gespecialiseerd onderwijs gaat het meestal om een device van school (vaak kosteloos), in het voortgezet onderwijs gaat het meestal om een door de ouder zelf

aangeschaft device. Indien ouders geen device kunnen aanschaffen wijzen de meeste scholen de ouders op specifieke financieringsmogelijkheden.

Op basis van de vragenlijst voor gespecialiseerd onderwijs concluderen we dat slechts in enkele gevallen een leerling vrij is om het device mee naar huis te nemen in het geval de school een device in bruikleen beschikbaar stelt. Op basis van de bestaande bronnen kunnen we niet concluderen of leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs een device mee naar huis mogen nemen.

Specifieke doelgroepen

Ouders met een laag inkomen worden vaak gezien door scholen voor gespecialiseerd onderwijs, gemeenten en private organisaties als de belangrijkste doelgroep, maar ook ouders die normaliter kunnen rondkomen, kunnen soms niet voldoen aan de kosten die gemaakt moeten worden voor de aanschaf van devices. Voor het basis- en voortgezet onderwijs is niet bekend welke doelgroep zij niet in staat achten om zelf zorg te dragen voor een device. Er is niet een specifieke regio waar de doelgroep vaker niet in staat is om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school.

Een deel van de gemeenten heeft geen goed zicht op de specifiek doelgroep. De gemeenten die hier wel zicht op hebben houden meestal zicht op de doelgroep via aanvragen van ouders voor gemeentelijke subsidieregelingen, maar een deel heeft ook zicht op de doelgroep via private organisaties en/of scholen.

Op basis van landelijke armoedecijfers gaat het om ongeveer 134.000 kinderen in de basisschoolleeftijd en 54.000 in de vo-leeftijd die leven onder de armoedegrens van het SCP. De groep kinderen die leeft in gezinnen waarvoor een grote aanschaf zoals een device financieel lastig is, is naar verwachting nog groter.

Bestaande regelingen van scholen

Scholen hebben verschillende aanschafvarianten. Het kan gaan om bruikleen (zonder of tegen kosten, gedeelde devices of persoonlijke), een eigen aanschaf (al dan niet met een alternatief) of een aanschaf via een regeling (al dan niet met een alternatief). Scholen die in een niet-stedelijke gemeente staan en vo-scholen met een lage achterstandsscore bieden het vaakst een regeling waarbij de school een bijdrage levert voor de aanschaf van een device. De scholen die het vaakst een persoonlijk device beschikbaar stellen staan in een niet-stedelijke gemeente en hebben een hoge achterstandsscore.

Voor het basis en voortgezet onderwijs is niet bekend wat de afwegingen zijn. De afwegingen van scholen voor het gespecialiseerd onderwijs om al dan niet regelingen te hebben zijn gerelateerd aan hun visie op kansengelijkheid en digitaal onderwijs.

Voor het basis- en voortgezet onderwijs is niet bekend hoe scholen devices financieren en wat de budgetten zijn. Scholen uit het gespecialiseerd onderwijs gebruiken in de meeste gevallen de lumpsum om devices te kunnen bekostigen en geven gemiddeld €468 euro uit aan een device. Het is voor geen van de onderwijstype duidelijk wat het bereik van de regelingen is.

Het is onbekend of de scholen in het basis en voortgezet onderwijs de regelingen en budgetten toereikend vinden. Scholen voor het gespecialiseerd onderwijs vinden de

regelingen die zij aanbieden toereikend, maar zouden het liefst alle leerlingen van een device willen voorzien in het geval de leerlingen op school devices delen. Ook geven sommige scholen aan dat de budgetten niet toereikend zijn voor onderhoud en vervanging van devices.

Bestaande regelingen van gemeenten

De meeste gemeenten organiseren devices voor leerlingen via private organisaties, meestal via Stichting Leergeld, en/of hebben minima-regelingen die gebruikt kunnen worden voor de aanschaf van devices. Slecht enkele gemeenten hebben een regeling specifiek voor devices en sommige hebben helemaal geen regeling. Indien gemeenten eigen subsidies hebben zijn daar meestal een aantal subsidievoorwaarden aan verbonden zoals inkomen, leeftijd, frequentie-eis en een maximaal aantal aanvragen per gezin. De meeste gemeenten hebben geen goed zicht op het bereik van hun regelingen of hoe vaak zij de subsidie verstrekken. Gemeenten die geen specifieke regeling hebben voor devices geven aan dat er voldoende andere mogelijkheden zijn, zoals Stichting Leergeld of minimegelingen, en dat scholen verantwoordelijk zijn voor het regelen van devices.

Gemeenten hebben vaker contact met private organisaties dan met scholen met betrekking tot devices. De meeste gemeenten stemmen de regeling en de hoogte van de subsidie niet af met de scholen.

Gemeenten financieren ouders, private organisaties en scholen vanuit het gemeentefonds. Voor gemeenten is er jaarlijks 85 miljoen beschikbaar in het gemeentefonds voor de bestrijding van kinderarmoede. De middelen worden verdeeld over de gemeenten op basis van CBS-gegevens over kinderen met een kans op armoede.

De gemiddelde vergoeding voor een gemeentelijke regeling specifiek voor devices is 445 euro. Gemiddeld is er een vast budget rond de 40.000 euro beschikbaar en daarvan is gemiddeld 88 procent aangevraagd. Gemeenten hebben meestal geen zicht op de budgetten wat betreft de andere regelingen van gemeenten voor ouders, regelingen voor private organisaties en regelingen voor scholen.

De regelingen van gemeenten zijn vooral gericht op minima, waardoor niet iedereen bereikt wordt. Volgens de meest gemeenten zijn de budgetten voldoende om iedere leerling die het niet kan betalen van een device te voorzien, maar een aantal gemeenten vragen zich af of de budgetten ook in de toekomst voldoende zijn in verband met de toenemende digitalisering.

Bestaande regelingen van private organisaties

De private organisaties die het meest in beeld zijn als het gaat om laptops zijn Stichting Leergeld en lokale stichtingen Leergeld, het Nationaal fonds Kinderhulp, en het Jeugdeducatiefonds. In Sam& werken de eerste twee ook samen. Bij het bieden van ondersteuning kijken de organisaties eerst of er van gemeentelijke of schoolregelingen gebruik kan worden gemaakt. Het idee is dat de ondersteuning complementair is.

Kinderhulp is weer complementair op overige organisaties en fungeert als een vangnet. In principe wordt iedereen met financiële problemen hier geholpen.

Het bereik van de regelingen hangt af van de aantallen personen die via intermediairs of zelf deze organisaties benaderen en die binnen de doelgroep vallen.

De private organisaties hebben doorgaans alleen zicht op de aantallen aanvragen die binnenkomen, en niet op de groep die ze niet bereiken. Ook is niet altijd het aantal aanvragen voor laptops specifiek bekend.

Er is geen beeld ontstaan van de totale financieringsstroom specifiek voor devices. Dit komt omdat de betrokken private organisaties bredere financiële ondersteuning bieden. De baten zijn nooit specifiek voor devices en ook de uitgaven zijn niet op die manier gespecificeerd. Hooguit is er een categorie schoolbenodigdheden waarover apart wordt gerapporteerd in aantallen, niet in budget.

De mogelijkheden die private organisaties kunnen bieden in de ondersteuning van ouders met financiële problemen om in een device te voorzien zijn tot nu toe voldoende voor de aanvragen die ze binnenkrijgen. Dit moet wel in het licht gezien worden van groepen die mogelijk onvoldoende de weg kunnen vinden naar deze organisaties, ondanks activiteiten om deze te bereiken.

Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep

Er wordt door scholen, gemeenten en private organisatie weliswaar aan informatievoorziening gedaan over regelingen, maar dit leidt lang niet altijd tot bekendheid bij de doelgroepen. Zeker de groepen die niet al in andere minimaregelingen vallen of bekend zijn bij private organisaties moeten zelf aan de bel trekken.

Naast onbekendheid en eenvoudigweg buiten de voorwaarden vallen zijn er soms ook problemen met de toegankelijkheid van de informatie over de gemeentelijke regelingen waardoor er geen gebruik wordt gemaakt van de regelingen die er zijn. Er is beperkt zicht bij scholen en gemeenten over het niet-benutten van hun regelingen. Vaak genoemd is de groep werkenden met een laag inkomen, die valt vaak buiten de regelingen van gemeenten en scholen maar is niet bekend met de mogelijkheden die er wel voor hen zijn bij Leergeld/Kinderhulp.

Over het functioneren van de regelingen an sich zijn de geïnterviewde partijen op zich tevreden. Er vallen wel kinderen buiten de boot van gemeentelijke regelingen, maar die kunnen terecht bij op elkaar afgestemde private ondersteuningsorganisaties. Over de fundamentele uitgangspunten bij het hele systeem van regelingen zijn enkele stakeholders minder te spreken.

Bruikbaarheid devices

Voor po en vo-scholen weten we niet in hoeverre de op school gebruikte devices bruikbaar en veilig zijn. Scholen in het gespecialiseerd onderwijs geven in meerderheid aan dat alle leerlingen een device hebben dat aan de eisen voldoet. Gemeentelijke regelingen zijn bij een minderheid van de gemeenten afgestemd met de scholen. Het kan dus zijn dat met de tegemoetkoming vanuit de gemeente geen volledig geschikte device kan worden verkregen. Bij de ondersteunende organisaties zijn de eisen vanuit de school vaak leidend.

Niet altijd leidt het diverse aanbod aan regelingen tot een geheel passend device. Het kan zijn dat de levensduur van het device korter is dan de termijn waarop er weer een aanvraag kan worden gedaan. Ook andere voorwaarden van gemeentelijke regelingen kunnen beperkend zijn bijvoorbeeld als op jongere leeftijd een laptop nodig is dan waarop een

aanvraag kan worden gedaan. In dergelijke gevallen kan via een private organisatie eventueel wel in een passend device worden voorzien.

10.2 Overkoepelende analyse en centrale conclusie

De bestaande regelingen en geldstromen voorzien in de gewenste situatie dat alle kinderen ook daadwerkelijk over een device kunnen beschikken voor het volgen van onderwijs. Er is echter sprake van een lappendeken aan regelingen en geldstromen. De overheid geeft geld aan gemeenten, die vervolgens geld geven aan individuele ouders en aan private organisaties, zoals stichting Leergeld. De Rijksoverheid geeft daarnaast ook geld aan private organisaties en aan scholen. Daarnaast zijn er particuliere fondsen en bedrijven die doneren aan private organisaties. De regelingen op zichzelf zijn niet dekkend, maar het systeem van regelingen is dat wel.

De verantwoordelijkheid is echter diffuus, of wordt door partijen verschillend beleefd. Scholen en gemeenten zouden een eerste aanspreekpunt moeten zijn, maar opereren heel verschillend en stemmen hun regelingen niet goed op elkaar af. Veel aanvragen komen dus terecht bij de private organisaties die voor een groot deel met vrijwilligers werken en budget moeten zien te vinden bij particuliere donateurs, fondsen en loterijen om leerlingen te voorzien van een device.

Consequentie van de verscheidenheid aan regelingen en partijen is dat het voor de ouders die hulp nodig hebben vaak zoeken is naar mogelijkheden. Dit is niet voor alle ouders even makkelijk aangezien sommigen de Nederlandse taal niet goed beheersen, niet bekend zijn met de regelingen en/of net buiten de boot vallen omdat subsidievoorwaarden vooral gericht zijn op minima. Ouders ervaren hierdoor schaamte, veel zorgen en stress. Al met al is het veelvoud aan bestaande regelingen complex voor ouders

Er zijn grote verschillen tussen gemeenten wat betreft de voorwaarden en de hoogte van de vergoeding voor een device. Door het ontbreken van uniforme landelijke voorwaarden voor gemeentelijke regelingen, is de kans op het krijgen van een device en de hoogte van de subsidie in elke gemeente anders. Ook voor scholen geldt dat er verschillen zijn in de eisen aan een device en aan de kosten voor ouders. De prijs die scholen stellen voor een device kan van invloed zijn op de toegankelijkheid van een school.

Het is onduidelijk welk budget er nu omgaat in de regelingen. Voor veel scholen, gemeenten en private organisaties is het lastig om aan te geven wat het bereik en budget is, omdat veel regelingen niet specifiek bedoeld zijn voor devices. Ook hebben scholen, gemeenten en private organisaties geen goed zicht op de omvang van de groep die niet bereikt wordt. Wel is duidelijk dat de groep ouders die nu zelf devices aanschaffen maar waar sprake is van onvermogen om het te kunnen betalen (o.a. ouders met schulden en werkende armen) en ouders met meerdere kinderen buiten de boot vallen. Ouders met meer dan twee kinderen zijn percentueel vaker financieel kwetsbaar, terwijl een subsidievoorwaarde van gemeenten vaak is dat er maar één of twee devices per gezin aangeschaft mogen worden. Vooral voor de ouders die niet voldoen aan de voorwaarden of niet worden gezien als de doelgroep kan het lastig zijn om de juiste ondersteuning te vinden. Zij worden nu vaak geholpen door vrijwilligers van private organisaties die hiervoor vele uren inzetten, maar de vraag is of deze iedereen bereiken, want niet iedereen meldt zich.

Toegang tot publiek onderwijs vraagt in veel gevallen om een financiële bijdrage door ouders. Maar voor veel ouders, niet alleen die met een laag inkomen, is de aanschaf van een device een flink bedrag. Het is echter de vraag of devices wel onder de regeling van de vrijwillige ouderbijdrage vallen. De wet en regelgeving is niet geheel duidelijk. Met als gevolg dat ouders niet goed worden geïnformeerd over de kosten van devices ten opzichte van de vrijwillige ouderbijdrage en gemeenten de scholen aanwijzen als verantwoordelijk voor het regelen van devices.

Ook als er geen sprake is van digitaal onderwijs ligt kansenongelijkheid op de loer als verwacht wordt dat kinderen thuis online huiswerk kunnen maken en online in de schoolsystemen kunnen. Om gelijke kansen in het onderwijs te bereiken, is het noodzakelijk dat alle leerlingen over een functioneel en veilig device beschikken om onderwijs te kunnen volgen. Maar soms zijn devices verouderd en dus niet goed bruikbaar. Scholen geven aan dat de lumpsum niet voldoet om devices te onderhouden en te vervangen. Mogelijk leidt dit ertoe dat leerlingen steeds minder vaak beschikken over een persoonlijk device dat niet mee naar huis mag en leerlingen dus steeds vaker devices moeten delen.

Bijlage 1 Respons en verantwoording

Tabel 8. Representativiteit op de gemeentenvragenlijst naar stedelijkheid

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
Zeer sterk stedelijk	8	5	23	7
Sterk stedelijk	30	20	72	21
Matig stedelijk	31	21	78	23
Weinig stedelijk	54	37	124	36
Niet stedelijk	24	16	49	14
Totaal	147	100	346	100

Tabel 9. Representativiteit op de gemeentenvragenlijst naar het aantal minderjarige kinderen die opgroeien in armoede (inkomen tot 150% sociale minimum)

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
0-10%	80	54	191	56
11-15%	45	31	100	29
16-20%	17	12	42	12
Meer dan 20%	5	3	9	3
Totaal	147	100	342	100

Tabel 10. Representativiteit op de go-vragenlijst naar provincie

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
Drenthe	2	1	25	3
Flevoland	11	6	27	3
Friesland	4	2	35	4
Gelderland	31	16	125	14
Groningen	4	2	34	4
Limburg	18	9	61	7
Noord-Brabant	23	12	104	12
Noord-Holland	39	20	137	16
Overijssel	14	7	62	7
Utrecht	16	8	53	6
Zeeland	3	2	26	3
Zuid-Holland	33	17	190	22
Totaal	198	100	879	100

Tabel 11. Representativiteit op de go-vragenlijst naar schooltype

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
(V)so	414	47	90	45
Sbo	270	31	62	31
So	110	13	29	15
Vso	84	10	17	9
Totaal	879	100	198	100

Tabel 12. Representativiteit op de go-vragenlijst naar stedelijkheid van de gemeente waarin de school staat

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
Zeer sterk stedelijk	44	25	193	25
Sterk stedelijk	70	39	299	38
Matig stedelijk	28	16	122	16
Weinig stedelijk	33	18	144	18
Niet stedelijk	4	2	21	3
Totaal	179	100	779	100

Tabel 13. Representativiteit op de go-vragenlijst naar het aantal minderjarige kinderen die opgroeien in armoede (inkomen tot 150% sociale minimum) in de gemeente waarin de school staat

	Respons		Landelijk	
	n	%	n	%
0-10%	50	28	203	26
11-15%	58	32	278	36
16-20%	44	24	190	24
meer dan 20%	28	16	111	14
Totaal	180	100	782	100

Bijlage 2 Bestaande bronnen

Schoolkostenmonitor

Er zijn aanvullende analyses uitgevoerd op de data van de Schoolkostenmonitor 2022-2023, voor zowel het basisonderwijs als voor het voortgezet onderwijs. In deze enquête zijn aan 1128 basisscholen en 453 middelbare scholen vragen gesteld over de kosten die zij bij de ouders in rekening brengen, waaronder de kosten voor ICT (laptop, tablet, software, oefenprogramma's).

de Geus, W., de Roode, J., Leest, B., & van Helvoirt, D. (2023). Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2022-2023. Utrecht: Oberon

Evaluatie Wet Gratis schoolboeken

Er zijn aanvullende analyses gedaan op de data zoals verzameld met behulp van een enquête onder leraren vo voor de Evaluatie Wet Gratis schoolboeken. In deze enquête zijn aan 320 docenten/schoolleiders met lesgevende taken in het vo vragen gesteld over hun visie op het gebruik, de inzet en de keuze van leermiddelen en devices. Daarnaast hebben we ook de uitkomsten van de schoolgidsanalyse verwerkt in dit rapport, indien relevant. In de schoolgidsanalyse is het (financieel) beleid van scholen ten aanzien van devices onderzocht en hoe het gebruik van devices er in het vo uit ziet.

Bisschop, P., van der Wel, J., van den Berg, E., Winkelmolen, R., & Lubberman, J. (2021) Naar een nieuw evenwicht? Tweede deelrapport Evaluatie WGS. Amsterdam: Regioplan.

Van den Berg, E., Bisschop, P., Duysak, S., Van der Wel, J., Winkelmolen, R., & Lubberman, J. (2021). Evaluatie WGS. Eerste deelrapport: inzet en bekostiging van devices. Amsterdam: Regioplan.

Myra

Er zijn aanvullende analyses gedaan op de data van de MYRA. Dit betreft data afkomstig uit vragenlijsten onder 2469 professionals (bestuurders, schoolleiders, ICT-coördinatoren en leraren) in het funderend onderwijs (1563 bo, 112 s(b)o, 769 vo en 54 vso), waarin onder andere is gevraagd naar de ratio van devices en hoe leerlingen beschikken over een device.

Karssen, M., Krepel, A., Stronkhorst, E., Lourens, J.M.P., Bruck, S., van Kessel, M. & Saab, N. (2023). Monitor digitalisering funderend onderwijs. Onderzoeksrapport Primair onderwijs MYRA 2023. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

Karssen, M., Krepel, A., Stronkhorst, E., Lourens, J.M.P., Bruck, S., van Kessel, M. & Saab, N. (2023). Monitor digitalisering funderend onderwijs. Onderzoeksrapport Voortgezet (speciaal) onderwijs MYRA 2023. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

Ouders & Onderwijs

In oktober 2023 heeft Ouders & Onderwijs een onderzoek naar de ervaringen van ouders in het basis- en voortgezet onderwijs met de aanschaf van digitale leermiddelen uit laten voeren onder haar panelleden. In dit onderzoek hebben 1211 ouders gereageerd op vragen over onder andere de noodzaak van een laptop om onderwijs te volgen, de kosten van de laptop/tablet, de ervaren druk om een device aan te schaffen en de gevolgen van het niet aanschaffen van een laptop/tablet.

Ouders & Onderwijs (2024). Ouders over Digitale leermiddelen. Utrecht: Ouders & Onderwijs

Bijlage 3 Korte kernschets private organisaties

Stichting Leergeld

Stichting Leergeld zet zich in voor schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot 18 jaar uit gezinnen met minimale financiële middelen, zodat deze kunnen meedoen in onderwijs, sport, cultuur en welzijn. De landelijke Stichting Leergeld biedt geen individuele hulp maar ondersteunt lokale stichtingen Leergeld die dat doen. In driekwart van de gemeenten in Nederland is een lokale Stichting Leergeld. Soms is er voldoende gemeentelijk armoedebeleid en is geen lokale stichting leergeld nodig. De lokale stichtingen voeren een autonoom beleid, in afstemming met de lokale situatie. De landelijke stichting Leergeld geeft wel dringend advies over wat minimaal aangeboden zou moeten worden, wat basisvoorzieningen zijn. Laptops horen bij het minimum. Het landelijk bureau ondersteunt de lokale Leergeldstichtingen. Onder meer met een registratiesysteem, financieel systeem, trainingen, bijeenkomsten waar ze van elkaar kunnen leren, deskundigheidsbevordering op allerlei onderwerpen, fondsenwerving, PR en communicatie, vraagbaak etc, en ondersteuning bij het oprichten nieuwe stichtingen. Sommige bestaande particuliere organisaties zijn ook aangesloten bij Stichting Leergeld vanwege de ondersteuningsstructuur.

De landelijk stichting ontvangt op basis van een jaarlijkse aanvraag instellingssubsidie van SZW. Dit is bedoeld voor activiteiten. Het budget wordt gedeeld met de lokale stichtingen leergeld naar rato van het aantal kinderen dat het jaar ervoor geholpen is door de Leergeldstichtingen. Lokale stichtingen dienen daartoe een voorstel in dat wordt beoordeeld door het landelijk bureau. Daarnaast is de landelijke stichting afhankelijk van donaties van loterijen, bedrijven, stichtingen en particulieren. De Postcodeloterij doneert jaarlijks een vaste bijdrage waar onder meer de bureaunkosten van het landelijk bureau (bijna 6 FTE) van worden bekostigd.

Lokale stichtingen Leergeld bekostigen de door hen verstrekte voorzieningen deels door de bijdrage vanuit SZW (via Leergeld Nederland), deels door gemeentelijke subsidie (waarbij elke gemeente het op zijn eigen manier doet) en deels met bijdragen vanuit particuliere organisaties en donateurs. Er wordt veel gewerkt met vrijwilligers. Het aanbod van Leergeldstichtingen is meestal aanvullend op gemeentelijke regelingen. Een lokale stichting leergeld kan ook de uitvoeringsorganisatie zijn voor de gemeentelijke regeling.

Stichting Leergeld ondersteunt op vier domeinen: onderwijs, sport, cultuur en welzijn. Het onderdeel onderwijs neemt in relatieve omvang toe. In 2023 bedroeg het totaalbedrag (alle stichtingen Leergeld samen) aan verstrekte voorzieningen om 43 miljoen euro, in 2021 ging het om ruim 30 miljoen euro. Aantal aanvragen is enorm gestegen, van 128.946

kinderen in 2021, 333.482 aanvragen naar 181.717 kinderen in 2023, 514.598 aanvragen in 2023.

Hulp wordt geboden volgens de Leergeldformule waarbij een vrijwilliger aan huis komt en de financiële situatie beoordeelt en de best passende oplossing bepaalt. Alle lokale stichtingen leergeld samen zien ongeveer 60.000 gezinnen per jaar.

Jeugdeducatiefonds

Deze organisatie bestaat sinds 2015 en richt zich alleen op het primair onderwijs. Scholen kunnen zich certificeren als groot deel van de leerlingen in armoede leeft, dit zijn 1800 PO-scholen. Dit is op basis van de populatiegegevens in de NCO-rapportages.

Jeugdeducatiefonds hanteert een armoedecriterium: 150% van het 'niet veel, maar toereikend' criterium (van SCP in samenwerking met NIBUD opgesteld). Dit omvat ook mensen die niet voor gemeentelijke regelingen in aanmerking komen. Op dit moment ondersteunt het fonds net iets meer dan 700 scholen. De scholen krijgen een gereserveerd budget, eerste jaar 10.000 euro, 2e jaar 12.750 euro. Bij elke aanvraag komt dat ten laste van dat potje. De aanvraag is laagdrempelig: Aanvraag plus indicatie van de kosten met begeleidende onderbouwing (waarom niet elders aangevraagd bijvoorbeeld).

Goedkeuring is vaak binnen een werkdag en dan mogen scholen overgaan tot aanschaf. Er is geen inkomenstoets voor ouders, het feit dat de school gecertificeerd is maakt dat ze voor elke leerling op de school of voor het collectief aanvragen kunnen doen.

Scholen weten het fonds zelf te vinden. Er moet altijd cofinanciering zijn vanuit de gemeente. Als een school een aanvraag indient benadert JEF de gemeente voor cofinanciering. Het contact met de scholen verloopt verder via regiocoördinatoren, die doen dit op vrijwillige basis en gaan periodiek langs de scholen om te zien of ze ergens mee kunnen helpen.

Specifiek voor laptops geldt dat er dit schooljaar 324 aanvragen waren, sommigen worden op school gebruikt. Een aanvraag kan ook een groepsaanvraag zijn, dus meerdere laptops per aanvraag. Er waren 291 gezinsaanvragen (aantal laptops kan hoger liggen, kan voor meerdere kinderen binnen gezin gelden). Soms krijgt JEF donaties van refurbished laptops, die mogen scholen gratis hebben en gaan ook meestal naar gezinnen.

Jeugdeducatiefonds krijgt financiering van SZW, en daarnaast van fondsen zoals Kinderpostzegels, maar ook gemeenten, bedrijven, en particulieren.

Sam& (Samen voor kinderen)

Sam& een samenwerkingsorganisatie van vier grote organisaties met dezelfde doelgroep: Leergeld Nederland, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Nationaal Fonds Kinderhulp en Stichting Jarige Job. Deze samenwerking is vijf jaar geleden in het leveren geroepen om één gezamenlijke plek te bieden waar ouders terecht kunnen. Via een portal en een helpdesk zorgt Sam& ervoor dat de aanvraag op de juiste plek komt (in praktijk vaak bij Stichting leergeld, want zij spelen door naar andere partijen). Waar geen stichting leergeld zit, zoekt Sam& gemeenten en lokale organisaties op waar ouders kunnen binnenlopen en die een aanvraag bij Kinderhulp kunnen indienen als intermediair.

De systemen van de vier organisaties zijn aan elkaar gekoppeld, waardoor samenwerking makkelijker is (bijv. inkomen doorgeven, hoeft nu maar 1x, 1 partij doet inkomenscheck,

de rest hoeft dat dan niet meer te doen). Zo wordt het voor de aanvragers zo makkelijk mogelijk gemaakt.

Sam& krijgt subsidie van SZW voor de bureaunkosten. Daarnaast zijn er bedrijven, fondsen en particulieren die donaties doen en is Sam& begunstigde van de Vriendenloterij. Allen inkomsten worden verdeeld over Sam& en de vier organisaties.

Nationaal Fonds Kinderhulp

Kinderhulp helpt kinderen tussen 0 en 21 jaar. Maatschappelijke organisaties kunnen hier aanvragen indienen, een individu kan zelf geen aanvraag doen. Kinderhulp bestaat 65 jaar dit jaar, de organisatie fungeert als vangnet (als bij andere organisaties geen hulp geboden kan worden, kan een aanvraag gedaan worden bij Kinderhulp heeft inzicht in lokale organisaties en vraagt bij een aanvraag of deze al benut zijn. Kinderhulp verwijst soms door naar andere lokale instanties, of keurt zelf aanvraag goed. Iedere aanvraag wordt individueel beoordeeld.

Er wordt vraaggericht gewerkt en maatwerk geboden dus in geval van een laptop is alles mogelijk: zelf kiezen, zelf kopen, kind laten kiezen, kiezen om bij een winkel af te halen, of tweedehands. Aantal laptopaanvragen blijft door de jaren heen wel gelijk, gaat om honderden per jaar.

Kinderhulp krijgt instellingssubsidie van SZW. Het bedrag wordt elk jaar opnieuw vastgesteld op basis van een aanvraag. Daarnaast zijn er vaste sponsors, zoals de Vriendenloterij. En er wordt gecollecteerd bij particulieren. Ook is er samenwerking met fondsen/vermogende families/stichtingen/bedrijven. In 2023 werd 3.598 keer geholpen met schoolmaterialen.

Bijlage 4 Beantwoorde onderzoeksvragen per respondentengroep

Legenda arcering:

Deelvraag in zijn geheel beantwoord:	
Deelvraag gedeeltelijk beantwoord:	
Deelvraag niet beantwoord:	
Deelvraag niet van toepassing:	

Deelvraag	Basisonderwijs	Voortgezet onderwijs	Gespecialiseerd onderwijs	Gemeenten	Private partijen
Digitaal onderwijs					
Hoeveel procent van de scholen in het primair, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs geeft digitaal onderwijs, waarbij digitale leermiddelen worden benut en waarvoor een device noodzakelijk is? Hoe groot is dit aandeel op het totaal aan onderwijs? Welk leerling-device ratio is daarvoor wenselijk/noodzakelijk?	Onbekend hoe vaak leerlingen een device in het onderwijs gebruiken en in hoeverre men in het onderwijs tevreden is met de leerling-device ratio	Onbekend in hoeverre men in het onderwijs tevreden is met de leerling-device ratio			
Hoeveel procent van de scholen regelt zelf devices voor leerlingen, zodat ze in staat zijn om digitaal onderwijs te volgen? Doen ze dat voor alle leerlingen en zo nee, wat is de doelgroepafbakening? Hoe regelen de andere scholen dit? Welk (volwaardig) alternatief bieden scholen aan ouders, indien scholen zelf de devices niet of niet volledig financiert?	Onbekend of leerlingen een device mee naar huis mogen nemen	Onbekend of leerlingen een device mee naar huis mogen nemen			
Hoe zien bovenstaande percentages eruit opgesplitst					

per gemeente en naar po, vo, go?					
Specifieke groepen					
Welke doelgroep is niet in staat om zelf zorg te dragen voor een device ten behoeve van school?					
Waar speelt dit vooral en waarom? Hoe kan/kunnen de doelgroepen geduid worden?			Onbekend waar dit vooral speelt		
Hoe hebben en houden gemeenten zicht op deze specifieke groep mensen, waarbij ouders niet in staat zijn om zelf devices aan te schaffen voor hun kinderen voor het volgen van onderwijs?					
Bestaande regelingen					
Welke scholen treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit? Wat zijn afwegingen voor scholen voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?	Onbekend wat de afwegingen zijn	Onbekend wat de afwegingen zijn			
Welke gemeenten treffen regelingen voor devices en in welke mate? Hoe zien deze regelingen er concreet uit? Wat zijn afwegingen voor gemeenten voor het al dan niet hebben van regelingen voor devices voor specifieke doelgroepen?					
Welke andere regelingen zijn er in het kader van onderwijsbeleid en armoedebeleid, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze andere regelingen er concreet uit?					
Welke andere regelingen zijn er vanuit private initiatieven, die het specifiek mogelijk maken om een device aan te schaffen voor het volgen van onderwijs? Hoe zien deze regelingen er concreet uit?					

Wat is het bereik van de huidige (publieke en private) regelingen?					
Welke bedragen zijn gemoeid met de regelingen? Hoe worden deze middelen ingezet? Waar komen de middelen vandaan en waar komen de middelen terecht?					
Zijn de regelingen en de budgetten, die daarmee gemoeid zijn, toereikend om iedere leerling van een device te voorzien? Waar doen knelpunten zich voor en hoe gaat men daar dan mee om?					
Aanbod bekend en bereikbaar voor de doelgroep					
In hoeverre zijn regelingen, die leerlingen in staat stellen om een eigen device te hebben voor het volgen van onderwijs, bekend bij de doelgroep?					
In hoeverre is de doelgroep al dan niet in staat om gebruik te maken van de betreffende regeling(-en) en in geval van niet, waarom dan niet?					
In hoeverre wordt er gebruik gemaakt van de regelingen en door wie? Wat zijn redenen van het wel of niet gebruiken van de regelingen?			Onbekend wat de redenen zijn van het wel of niet gebruiken van de regelingen		
In hoeverre zijn verschillende stakeholders tevreden met beschikbare regelingen?					
Bruikbaarheid devices					
Zijn de middels regelingen aangeboden devices bruikbaar en veilig voor gebruik op school? Zijn hiervoor heldere definities?					
Is het aanbod aan devices toereikend om gedurende de gehele schoolloopbaan gebruik te kunnen maken van een passend device?					

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 1130 Van de Pol, J., Elshof, D., Leprêtre, C., Bruck, S., Boogaard, M.
Evaluatie van de wet Samen sterker door vereenvoudiging Samenwerkingsschool
- 1127 Boogaard, M., Laliatu, E.S. & Conijn, J.
Kennisbenutting door docenten in het hoger onderwijs
- 1126 Conijn, J.M., Van der Veen, I. & Bruck, S., Van der Ploeg, S., Kamphuis, E. & Van de Vrie, M
Veel eigen regie voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.
- 1125 Veen, A. & Langen, A. van
Bijsluiter onderzoek onderwijsachterstandenbeleid in de school.
- 1124 Veen, A. & Langen, A. van
Onderwijsachterstandenbeleid in de school.
- 1122 Carrión Braakman, I., Krepel, A., Ploeg, S. van der, Roode, J. de, Vrie, M. van de & Wit, M. de.
Monitoring landelijke afspraak mobiele telefoons in de klas in het voortgezet onderwijs.
- 1115 Binsbergen, M.H. van, Ploeg, S. van der & Vaessen, A.
Stichting Onderwijsgeschillen: duurzaam noodzakelijk.
- 1114 Petit, R., Schooten, E. van, Hermans, A., Elshof, D., Scheltinga, F.
De leerloopbaan van nieuwkomers in het primair- en voortgezet onderwijs.
- 1113 Van Binsbergen, M.H., Carrión Braakman, I.
Inclusie als uitgangspunt voor onderwijs in 2040.
- 1112 Conijn, J.M., Boogaard, M. & J., Lourens, J.M.P. & Bokdam, J. & Wester, A. - Oberon Utrecht
Verschil maken.
- 1109 Wit, M. de, Stronkhorst, E., Laliatu, E., Leprêtre, C & Veen, I. van der.
Groepsarrangementen in het reguliere VO.

Voor meer informatie en/of gratis downloaden, zie <https://kohnstamminstituut.nl>